

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

Розвиток естетичних смаків учнів старших класів під час залучення
до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

КВРСОТ.024052.01.09.ПЗ

Виконав: студент 2 курсу, гр. СОТм-24-1

Юрій ПОТАПОВ

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Олена САМБОРСЬКА

Нормоконтролер:

Олена МІЩЕНКО

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти і декоративного
мистецтва

Олена САМБОРСЬКА

12 грудня 2025 р.

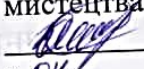
Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – Гуманітарно-педагогічний
 Кафедра – Технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
 Освітній рівень – другий (магістерський)
 Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
 Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)
 Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

 Олена САМБОРСЬКА
 «04» _____ 09 _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Потапов Юрій Романович
 (ім'я, прізвище)

1. Тема кваліфікаційної роботи Розвиток естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку
 керівник кваліфікаційної роботи канд. пед. наук, доцент Олена САМБОРСЬКА
 Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. №65, додаток 1
2. Термін подання здобувачем роботи на кафедру 22.12.2025 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи чинне законодавство України в галузі загальної середньої та позашкільної освіти, навчальна програма «Технології» для 10-11 класів (рівень стандарту), затверджена Наказом Міністерства освіти і науки № 1407 від 23.10.2017 р.
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
Теоретичні основи розвитку естетичних смаків особистості в умовах гурткової роботи. Сутність поняття «естетичний смак» та його елементи. Гурткова робота художньо-естетичного напрямку як засіб розвитку естетичних смаків учнів. Стан розвитку естетичних смаків учнів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку. Залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку учнів старших класів з метою розвитку естетичних смаків. Обґрунтування змісту програм гуртків художньо-естетичного напрямку. Методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку. Хід та результати експертного оцінювання. Висновки. Перелік джерел посилання. Додатки.
5. Перелік графічного матеріалу _____ немає

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Етап роботи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Перевірка академічного тексту спеціалізованими програмними засобами	Герніченко І. І.		
Нормоконтроль	Міщенко О. В.		

7. Дата видачі завдання 04.09.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Терміни виконання	Примітка
1	Вступ	16.11.2025	виконано
2	1 розділ	20.11.2025	виконано
3	2 розділ	22.11.2025	виконано
4	Висновки, перелік посилань	23.11.2025	виконано
5	Попередній захист	24.11–25.11.2025	виконано
6	Нормоконтроль	26.11–04.12.2025	виконано
7	Перевірка на академічного тексту спеціалізованими програмними засобами	05.12–09.12.2025	виконано
8	Рецензування	12.12–18.12.2025	виконано
9	Захист	23–24.12.2025	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)
Юрій ПОТАПОВ

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)
Олена САМБОРСЬКА

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена проблемі розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти.

У першому розділі проаналізовано теоретичні основи та систематизовано наукові підходи до визначення сутності й структури поняття «естетичний смак». Схарактеризовано потенціал гурткової роботи художньо-естетичного напрямку як засобу розвитку естетичних смаків учнів. Окреслено стан розвитку естетичних смаків учнів старших класів у закладах загальної середньої освіти.

Другий розділ роботи присвячено обґрунтуванню змісту та розробленню навчальних програм гуртків, спрямованих на формування естетичних смаків засобами традиційного та сучасного мистецтва. Представлено результати експертного оцінювання розроблених програм та доведено їхню дидактичну доцільність для впровадження в освітній процес. Сформульовано методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час

Кваліфікаційна робота виконана здобувачем другого (магістерського) рівня освіти за освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Трудове навчання та технології, інформатика» кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету Юрієм Потаповим під керівництвом канд. пед. наук, доцента Олени Самборської.

Кваліфікаційна робота складається з 60 сторінок основного тексту, 3 таблиць, 4 рисунків та літературних джерел в кількості 40.

Ключові слова: розвиток естетичних смаків, гурткова робота, художньо-естетичний напрям, заклади загальної середньої освіти.

12 грудня 2025 р.

Юрій ПОТАПОВ

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Теоретичні основи розвитку естетичних смаків особистості в умовах гурткової роботи.....	10
1.1 Сутність поняття «естетичний смак» та його елементи.....	10
1.2 Гурткова робота художньо-естетичного напрямку як засіб розвитку естетичних смаків учнів	20
1.3 Стан розвитку естетичних смаків учнів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку	29
2 Залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку учнів старших класів з метою розвитку естетичних смаків.....	36
2.1 Обґрунтування змісту програм гуртків художньо-естетичного напрямку.....	36
2.2 Методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку	51
2.3 Хід та результати експертного оцінювання	57
Висновки.....	62
Перелік джерел посилання.....	65
Додаток А Анкета для учнів.....	69
Додаток Б Програми гуртків художньо-естетичного напрямку	71
Додаток В Лист оцінювання.....	100

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства, позначений стрімкими технологічними змінами, інтенсивним інформаційним потоком та викликами глобалізації, висуває підвищені вимоги до гармонійного та цілісного розвитку особистості. У цьому контексті, розвиток естетичних смаків учнів старших класів набуває особливої значущості, оскільки естетична культура є важливим чинником, що забезпечує здатність до самореалізації, розвитку творчого мислення, емоційного інтелекту та критичного сприйняття багатогранної дійсності.

Старший шкільний вік (15–17 років) є сенситивним періодом для формування світогляду, ціннісних орієнтацій та становлення естетичного ідеалу, що визначає майбутню культурну поведінку особистості [1]. Саме в цей час учні активно шукають засоби самовираження та формують власну систему естетичних уподобань. Проте, як свідчить педагогічна практика, традиційна шкільна програма здебільшого орієнтована на засвоєння академічних знань і часто не може повною мірою забезпечити глибоке, практично орієнтоване залучення учнів до світу мистецтва, художньої творчості та естетичної рефлексії [2].

Теоретичні основи естетичного виховання та культури сформовані у працях класиків педагогіки та філософії, а також у дослідженнях сучасних науковців. Так, філософсько-естетичні засади сприйняття і смаку глибоко розкрито у роботах відомих зарубіжних мислителів, зокрема М. Мерло-Понті (феноменологія сприйняття) та Дж. Дьюї (естетика як досвід). Проблеми естетичного виховання молоді та його психолого-педагогічним аспектам присвячені фундаментальні праці українських науковців, серед яких О. Рудницька, яка розглядала естетичний розвиток як цілісний процес формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності. Питання організації позаурочної діяльності та ролі гурткової роботи у

формуванні особистості учня досліджували І. Зязюн, який акцентував на творчій сутності педагогічної діяльності, та В. Сухомлинський, чий внесок залишається ключовим у розумінні необхідності залучення учнів до творення прекрасного. Водночас, Т. Морозова аналізувала формування художньої культури школярів. Однак, незважаючи на значний доробок, питання розроблення методичних аспектів цілеспрямованого розвитку естетичних смаків старшокласників саме через художньо-естетичну гурткову роботу потребує подальшого дослідження.

Вирішення цієї проблеми лежить у площині організації позаурочної діяльності. Зокрема, гурткова робота художньо-естетичного напрямку виступає як ефективний педагогічний механізм, що здатний компенсувати недостатність естетичного виховання в основному освітньому процесі. Вона створює неформальне, творче середовище для поглибленого вивчення обраного виду мистецтва, надає простір для практичної творчої діяльності та сприяє обміну естетичним досвідом у групі однодумців [3]. Саме тут учні можуть не лише вивчати зразки прекрасного, а й активно брати участь у його створенні, що є ключовим для розвитку смаку.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатнє теоретичне та практичне обґрунтування зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи «Розвиток естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку». У межах визначеної теми конкретизовано об'єкт, предмет, мету і завдання кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження – процес естетичного виховання учнів старших класів під час гурткових занять у закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – зміст гурткової роботи художньо-естетичного напрямку для розвитку естетичних смаків учнів старших класів у закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження полягає у обґрунтуванні, розробленні та експертному оцінюванні змісту програм гуртків художньо-естетичного

напряму, обґрунтуванні методичних рекомендацій щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напряму.

Для досягнення означеної мети дослідження визначено наступні завдання:

- уточнити сутність та структуру поняття «естетичний смак», схарактеризувати гурткову роботу художньо-естетичного напряму як засіб розвитку естетичних смаків учнів;
- визначити стан розвитку естетичних смаків учнів старших класів у закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі;
- обґрунтувати зміст та розробити програми гуртків художньо-естетичного напряму та провести їх експертне оцінювання;
- розробити методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напряму.

Досягнення мети та розв'язання завдань дослідження здійснювалося за допомогою таких методів: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння науково-педагогічної, психологічної, філософської та естетичної літератури, нормативних документів, навчальних програм, систематизація та узагальнення для формулювання висновків; емпіричні – спостереження, анкетування для опитування учнів з метою отримання інформації про рівень розвитку естетичних смаків, метод експертних оцінок для оцінювання розроблених навчальних програм гуртків.

Основні положення та результати роботи узагальнено й висвітлено в доповідях на конференціях: Науково-теоретичній конференції «Інноваційні освітні практики Волині в умовах воєнного стану» (м. Володимир, 15 січня 2025 року); Науковій студентській конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.); III Всеукраїнській Інтернет-конференції «Актуальні проблеми технологічної

та професійної освіти» (м. Кременець, 29 травня 2025 року); VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (м. Вінниця, 30 жовтня 2025 р.).

Результати дослідження впроваджено у освітній процес Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей № 15 імені Олександра Співачука» Хмельницької міської ради (довідка про впровадження від 20.11.2025 р. № 01-42/228).

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

1.1 Сутність поняття «естетичний смак» та його елементи

Проблема розвитку естетичного смаку є традиційною для педагогічної науки, проте в умовах сучасної трансформації культури вона набуває нового змісту. Феномен естетичного смаку за своєю природою є міждисциплінарним, оскільки поєднує філософські, психологічні та педагогічні аспекти. У науковому дискурсі естетичний смак постає не лише як індивідуальна перевага, а як складна діалектична єдність об'єктивного (суспільні норми та ідеали) та суб'єктивного (особистісний досвід, емоційна чутливість) [4].

Аналіз сутності естетичного смаку потребує звернення до історичних витоків цього поняття, оскільки кожен етап розвитку людської цивілізації формував власні критерії прекрасного та способи його оцінювання.

У давньогрецькій філософії окремого терміну «смак» ще не існувало, проте було закладено фундамент через категорію калокагатії (від грец. kalos – прекрасний і agathos – добрий). Цей ідеал передбачав гармонійне поєднання зовнішньої краси тіла та внутрішнього морального благородства [4]. Платон розглядав здатність відчувати красу як спогад душі про світ ідей, де панує абсолютна гармонія. Арістотель же наблизив розуміння смаку до поняття «міри» – здатності людини знаходити золоту середину між крайнощами, що є ознакою високої культури та вихованості [5].

У середньовічній естетиці (Августин Блаженний, Тома Аквінський) смак трактувався як здатність душі розпізнавати божественний порядок у матеріальному світі. Краса розглядалася як атрибут Бога, а здатність до її

сприйняття була невід'ємною від релігійного почуття. Естетична оцінка була підпорядкована теологічним нормам: прекрасним вважалось те, що наближало людину до духовного спасіння [4].

Ренесанс став переломним етапом, коли смак почав пов'язуватися з індивідуальністю людини та її чуттєвим досвідом. Леонардо да Вінчі та Леон-Баттіста Альберті стверджували, що смак ґрунтується на знанні законів пропорції, перспективи та анатомії. Саме в цей період зароджується розуміння «судження смаку» як інтелектуального акту, що приносить чуттєву насолоду [6].

Найвищого розквіту теорія естетичного смаку як нормативної категорії досягла в епоху Класицизму (XVII–XVIII ст.). Теоретик класицизму Н. Буало у праці «Мистецтво поетичне» обґрунтував, що смак – це не свавілля особистих уподобань, а суворе дотримання розумних правил і канонів античного мистецтва. «Добрий смак» (*le bon goût*) вважався ознакою приналежності до освіченого суспільства та вимагав панування розуму над емоціями [5].

У XVIII столітті філософи (Е. Берк, Д. Юм, І. Кант) почали розглядати смак як специфічну пізнавальну здібність. І. Кант у «Критиці здатності судження» здійснив революційний крок, визначивши, що судження смаку є суб'єктивним («про смаки не сперечаються»), проте воно має претензію на загальність, оскільки ґрунтується на вільному співвідношенні уяви та розуму [5].

Завершення епохи класицизму та перехід до посткласичної естетики ознаменували відмову від жорстких канонів. Якщо раніше «добрий смак» вважався привілеєм еліти, то сучасність розглядає його як динамічну характеристику особистості, що постійно розвивається під впливом соціокультурного середовища.

У сучасній науці перехід до новітнього розуміння смаку пов'язаний із переосмисленням ролі суб'єкта. Сучасний старшокласник існує в умовах візуального перенасичення та еkleктики, де класичні уявлення про гармонію

співіснують із постмодерною іронією та масовою культурою. Це змушує науковців шукати нові підходи до дефініції естетичного смаку, виходячи за межі суто мистецтвознавчого аналізу.

У філософській літературі естетичний смак розглядається як здатність людини до адекватного сприйняття та оцінки естетичних об'єктів (як у мистецтві, так і в дійсності) на основі сформованих ідеалів та уявлень про прекрасне [4].

Як зазначає видатний філософ-педагог І. Зязюн, естетичний смак – це не просто вроджена здатність, а результат тривалого виховання та соціалізації особистості, що виявляється у вмінні відрізнити справжні художні цінності від антимистецтва. У працях І. Зязюна акцент зміщується на розвиток смаку через практичне засвоєння культури. Науковець стверджує, що естетичний смак неможливо виховати лише через споглядання; він гартується у творчій діяльності, де учень сам стає творцем естетичних об'єктів [7]. Це положення є фундаментальним для виправдання ефективності гурткової роботи.

Сучасні дослідники розглядають естетичний смак передусім як систему ціннісних орієнтацій. О. Олексюк наголошує, що смак є «духовним фільтром», який дозволяє особистості вибудовувати власну ієрархію цінностей у сучасному інформаційному просторі [8]. Смак тут постає не як пасивна здатність оцінювати, а як активна позиція вибору.

У контексті виховання старшокласників В. Руденко вказує на вплив середовища. Він зазначає, що сучасний естетичний смак – це здатність до критичної дешифровки культурних кодів. Для старшокласника важливо не просто сприймати красу, а розуміти контекст і зміст, який за нею стоїть [9].

Теоретичний аналіз сутності досліджуваного поняття засвідчує, що естетичний смак є інтегративним утворенням. сучасна наукова думка трактує естетичний смак як складну відкриту систему, що інтегрує в собі досвід минулих епох та виклики сьогодення. Він є мірилом естетичної вихованості,

що виявляється у здатності особистості до самостійної, критичної та творчої оцінки дійсності.

Важливим аспектом розуміння природи смаку є його структурна організація. У психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема, у працях Л. Виготського, естетичний смак розглядається як особлива форма інтелектуальної діяльності, що спирається на «розумні почуття» [10]. Відповідно, він не обмежується лише сферою раціональних суджень, а глибоко вкорінений у підсвідомі процеси сприйняття.

Основними елементами естетичного смаку в структурі особистості виступають: естетичне сприйняття, естетичне почуття, естетична оцінка та естетичний ідеал.

Естетичне сприйняття – здатність виокремлювати в об'єкті його чуттєво-виразні властивості (форму, колір, ритм) Це початковий етап формування смакової реакції, що полягає у здатності виділяти в об'єкті художньо-виразні засоби (ритм, гармонію, колорит). На відміну від буденного споглядання, естетичне сприйняття є цілісним та емоційно забарвленим [11].

Естетичне сприйняття є фундаментом, на якому базується вся архітектура естетичного смаку, оскільки саме воно забезпечує первинний контакт особистості з художньою цінністю. У науковій літературі, зокрема у працях О. Щолокової, цей процес розглядається як багатоступеневий акт, що виходить далеко за межі фізіологічного зору чи слуху. На відміну від буденного сприйняття, яке спрямоване на розпізнавання утилітарних функцій предмета, естетичне сприйняття фокусується на його внутрішній формі, цілісності та виразності. Для старшокласника цей процес стає глибоко вибіркоким: він не просто фіксує об'єкт, а здійснює активний пошук значущих для себе художніх символів, що дозволяє виокремити твір мистецтва з-поміж об'єктів навколишнього середовища як особливу естетичну реальність [11].

Складність естетичного сприйняття полягає в його синтетичній природі, де тісно переплітаються чуттєві дані та інтелектуальний аналіз. Л. Виготський наголошував, що художнє сприйняття – це «складна робота почуття», яка вимагає від суб'єкта певної підготовки та культурного досвіду [10]. В учнів старшого шкільного віку цей компонент характеризується здатністю до емпатії (співпереживання) та «входження» в образну систему твору. Це означає, що підліток здатний не лише бачити колорит чи лінію в живописі, а й відчувати той емоційний стан, який автор заклав у художню форму. Таким чином, сприйняття стає інтелектуально-емоційним резонансом, де знання про мистецтво допомагають глибше відчуті його естетичну сутність.

У контексті гурткової роботи художньо-естетичного напряму розвиток естетичного сприйняття набуває практичного вектору, трансформуючись із пасивного споглядання у творчий інструмент. І. Зязюн зазначає, що через власну художню діяльність учень починає «бачити оком художника», тобто помічати нюанси світлотіні, пропорцій та ритму, які раніше залишалися поза увагою [Естетичне виховання : підручник / [7]. Це «професіоналізоване» сприйняття є ключовим елементом смаку, оскільки воно дозволяє старшокласникові критично оцінювати не лише чужі, а й власні роботи. Вміння бачити естетичну недосконалість чи, навпаки, гармонійну завершеність витвору є вищим проявом розвитку сприйняття, що безпосередньо формує культуру художнього вибору особистості.

Естетичне почуття – емоційний відгук на зустріч із прекрасним, який виражає суб'єктивне ставлення до сприйнятого. Як зазначає О. Олексюк, естетичне почуття є вищою духовною емоцією, яка виникає внаслідок безкорисливої насолоди від гармонії форми та змісту [8].

Естетичне почуття є центральним компонентом у структурі смаку, що виконує роль емоційного регулятора стосунків особистості з мистецтвом та дійсністю. На відміну від звичайних емоцій, які часто мають практичний або біологічний характер, естетичне почуття виникає як результат безкорисливої

насолюди від споглядання гармонії та досконалості [5]. У наукових працях О. Олексюк наголошується, що це почуття є вищим проявом духовності людини, оскільки воно свідчить про здатність особистості реагувати на красу як на самоцінність [8]. Для старшокласників розвиток таких почуттів має особливе значення, адже вони стають основою для формування емпатії та гуманістичного світосприйняття, перетворюючи сухий інтелектуальний аналіз твору на глибоке особистісне переживання.

Психологічна природа естетичного почуття характеризується станом особливого піднесення, яке Л. Виготський визначав через категорію катарсису – духовного очищення, що виникає в процесі сприйняття мистецтва [10]. У старшому шкільному віці ці почуття стають більш диференційованими та складними: учень здатний відчувати не лише просту радість від красивого, а й складні відтінки трагічного, піднесеного чи комічного. Це «емоційне насичення» дозволяє старшокласникові формувати стійкі естетичні прихильності. Якщо певний художній об'єкт викликає сильний емоційний відгук, він назавжди закріплюється в пам'яті як позитивний естетичний зразок, що безпосередньо впливає на подальше формування індивідуальних смакових уподобань особистості.

У контексті залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку, естетичні почуття трансформуються з пасивної реакції у стимул до власної творчості. І. Зязюн підкреслює, що саме «емоційна незадоволеність» або, навпаки, захоплення ідеєю спонукає учня до пошуку власних засобів художньої виразності [7]. У процесі практичної діяльності в гуртку (малювання, моделювання, спів) естетичне почуття супроводжує кожен етап – від народження задуму до задоволення результатом праці. Таким чином, виховання почуттів у гуртковій роботі сприяє переходу від стихійних емоцій до стійкої естетичної культури, де здатність відчувати красу стає невід'ємною рисою характеру та життєвим орієнтиром старшокласника.

Естетичний ідеал – вища нормативна концепція досконалості, що слугує орієнтиром для оцінки. Виступає як вищий критерій та орієнтир. За

своєю суттю ідеал є критеріальною моделлю, з якою особистість порівнює реальні явища дійсності. У наукових розвідках В. Руденка підкреслюється, що естетичний ідеал не є статичним; він акумулює в собі як загальнолюдські культурні цінності, так і конкретно-історичні уявлення про красу [9]. Для старшокласників формування ідеалу має вирішальне значення, оскільки в цей період завершується становлення світогляду, і наявність високого еталона досконалості стає захисним механізмом проти впливу псевдокультури та естетичного примітивізму.

Процес формування естетичного ідеалу в старшому шкільному віці тісно пов'язаний із самоідентифікацією та пошуком моральних орієнтирів. Як зазначає І. Зязюн, ідеал у свідомості молодшої людини функціонує як «образ належного», що спонукає до самовдосконалення [7]. У цьому віці ідеал часто набуває персоналізованих форм: це може бути образ улюбленого митця, героя твору чи видатної історичної постаті, чий життєвий шлях і творчість втілюють гармонію змісту та форми. Важливо, щоб педагогічний вплив допомагав учневі перейти від стихійного копіювання зовнішніх ознак до глибокого розуміння внутрішньої краси та цілісності ідеального образу, що безпосередньо відбивається на якості індивідуального смаку.

У межах гурткової роботи художньо-естетичного напрямку естетичний ідеал знаходить своє практичне підкріплення через творче освоєння художніх канонів та стилів. Дослідниця О. Щолокова зауважує, що під час практичних занять (наприклад, вивчення академічного малюнка чи основ дизайну) учні стикаються з об'єктивними законами краси – пропорцією, симетрією, ритмом, які є матеріальним вираженням естетичного ідеалу [11]. Створення власних творчих проєктів дозволяє старшокласникам «пропустити через себе» ці ідеальні форми, перетворюючи абстрактні поняття про досконалість на особисті творчі переконання. Таким чином, гурткова робота створює умови, де естетичний ідеал перестає бути лише теорією і стає живим стимулом до продуктивної діяльності та естетичного перетворення дійсності.

Естетична оцінка (судження) – здатність кваліфікувати об'єкт як прекрасний, потворний, піднесений або низький [10]. Це здатність до критичного аналізу об'єкта, співвіднесення його з певними нормами та цінностями. Саме оцінка перетворює стихійне почуття на свідоме судження про смак [9].

Естетична оцінка є завершальним інтелектуально-логічним етапом у структурі смаку, що перетворює суб'єктивне відчуття на об'єктивне судження про художню цінність. У науковій літературі, зокрема у працях В. Бутенка, оцінка розглядається як акт порівняння сприйнятого об'єкта з внутрішнім естетичним ідеалом особистості [12]. Вона виконує функцію «духовного фільтра», який дозволяє старшокласникові не лише констатувати факт отримання насолоди, а й аргументувати, чому саме цей твір є прекрасним, піднесеним чи трагічним. Сформоване естетичне судження свідчить про високий рівень культури особистості, оскільки воно базується на єдності знань про закони мистецтва та здатності до критичного аналізу навколишньої дійсності.

Процес формування естетичної оцінки у старшому шкільному віці тісно пов'язаний із розвитком абстрактного мислення та прагненням до самостійності у висновках. Г. Шевченко наголошує, що в цей період оцінка часто набуває дискусійного характеру, коли учень намагається протиставити власну думку загальноприйнятим стандартам [13]. Це є позитивним проявом становлення індивідуального смаку. Важливо, щоб естетичне судження не було формальним запозиченням чужих поглядів, а виростало з власного досвіду переживання мистецтва. Таким чином, здатність до оцінювання стає засобом самовираження старшокласника, дозволяючи йому свідомо обирати ті культурні пласти, які найбільше відповідають його внутрішньому світу та інтелектуальним запитам.

У процесі гурткової роботи художньо-естетичного напрямку естетична оцінка трансформується у здатність до художньої рефлексії та самоаналізу. Як зазначає О. Оніщенко, оцінна діяльність у процесі творчості дозволяє

учневі усвідомити об'єктивну художню цінність твору та співвіднести її з власними суб'єктивними враженнями [14]. Це є головним рушієм професійного та естетичного зростання: коли старшокласник у процесі занять у гуртку критично аналізує власну роботу чи проекти однолітків, він застосовує отримані знання про композицію, колорит та стиль у реальній практиці.

Дослідник В. Лозовой підкреслює, що саме через акт оцінювання відбувається перехід від стихійних уподобань до стійкого, обґрунтованого естетичного смаку [15]. Така інтеріоризація естетичних норм забезпечує формування «внутрішнього цензора» особистості, який стає надійним орієнтиром у подальшому дорослому житті, допомагаючи старшокласнику свідомо обирати справжні культурні цінності серед розмаїття сучасних мистецьких проявів.

Психологічний аспект формування смаку старшокласників пов'язаний із розвитком їхньої емоційної сфери. За Л. Виготським, естетична реакція є складним процесом «переплавлення» емоцій під впливом художньої форми [10]. У старшому шкільному віці цей процес стає свідомим: підліток не просто відчуває задоволення, а намагається аргументувати свою прихильність до певного стилю чи напрямку в мистецтві.

Окремої уваги заслуговує розвиток смаку в підлітковому та юнацькому віці. У цей період естетичний смак стає засобом самоствердження. В. Руденко зауважує, що старшокласники часто демонструють специфічні «групові смаки», що зумовлено впливом молодіжної субкультури. Тому завдання педагога в гуртковій роботі – перетворити цей стихійний інтерес на стійку систему художніх уподобань, що базуються на знанні законів мистецтва [9].

Дослідник О. Олексюк наголошує, що в структурі естетичного смаку важливе місце посідає ціннісна орієнтація особистості. Смак виступає механізмом відбору тих культурних цінностей, які стають частиною внутрішнього світу учня [8]. Це особливо важливо в гуртковій роботі, де

через практичну діяльність (малювання, ліплення, дизайн) теоретичні знання перетворюються на особисті переконання.

Психологічний механізм дії смаку базується на єдності логічного та емоційного. Естетичний смак не є вродженим; він формується в процесі активної художньої діяльності. У процесі занять у гуртках художньо-естетичного напряму відбувається «надивленість» та накопичення візуального досвіду, що веде до переходу від простого «подобається – не подобається» до аргументованої естетичної позиції [4].

Було визначено, що естетичний смак не розглядається як однорідне явище; він має складну ієрархію та різновиди залежно від об'єкта спрямованості. Науковець О. Оніщенко виокремлює загальний естетичний смак, що стосується сприйняття природи, побуту та праці, та специфічний художній смак, спрямований суто на твори мистецтва [5]. Для старшокласників важливою є гармонізація цих видів, оскільки розвиток художнього смаку в гуртку має безпосередньо впливати на естетизацію їхнього повсякденного життя.

Науковці (зокрема, й В. Бутенко) виділяють три основні рівні розвитку естетичного смаку, які важливо враховувати при діагностиці [12]:

– низький рівень, який характеризується відсутністю власних критеріїв оцінки, орієнтацією на моду та масову культуру, нездатністю аргументувати свої вподобання;

– середній рівень передбачає, що учень знає основні закони краси, може впізнати класичні зразки, проте його смак залишається нестійким і залежним від зовнішніх авторитетів

– високий рівень, який відрізняється цілісністю, здатністю до глибокого аналізу, наявністю стійкого ідеалу та творчою самостійністю у виборі та діяльності [12].

Таким чином, з'ясовано сутність поняття «естетичний смак», який можна визначити як інтегративну якість особистості, що характеризується здатністю до глибокого емоційного переживання, адекватного оцінювання та

творчого засвоєння естетичних об'єктів дійсності й творів мистецтва. Його розвиток у старшокласників є складним процесом виховання чуттєвої сфери та інтелекту, що забезпечує готовність до повноцінного сприйняття культури. Структурними елементами естетичного смаку є сприйняття, почуття, оцінка та ідеал, які в єдності забезпечують готовність старшокласника до творчої самореалізації.

1.2 Гурткова робота художньо-естетичного напрямку як засіб розвитку естетичних смаків учнів

У сучасній педагогічній науці розвиток естетичного смаку розглядається як багатофакторний процес, що реалізується через систему різноманітних засобів. Під засобами розвитку естетичних смаків розуміють сукупність об'єктів, явищ та видів діяльності, які використовуються педагогом для цілеспрямованого впливу на почуттєво-емоційну та когнітивну сфери особистості. Традиційно до основних засобів відносять: природу, навколишню дійсність (побут, архітектуру), засоби масової комунікації та, найголовніше, мистецтво у всьому його розмаїтті [5].

Як зазначає В. Бутенко, кожен із цих засобів має специфічний механізм впливу на учня. Природа формує первинні уявлення про гармонію та ритм; навколишнє середовище (дизайн приміщень, естетика одягу) закладає стандарти повсякденного смаку; мистецтво ж виступає вищою формою концентрації естетичного досвіду людства [12]. Проте ефективність цих засобів значною мірою залежить від активності самого учня. О. Олексюк стверджує, що для старшокласників найбільш дієвими є ті засоби, які передбачають перехід від пасивного споглядання до активного творчого перетворення [8].

Саме в цьому контексті особливого значення набуває гурткова робота, яка інтегрує в собі всі вищезгадані засоби та переводить їх у площину практичної діяльності. У системі позашкільної та позаурочної освіти гурток виступає унікальним комунікативним і творчим простором. На відміну від уроку, де панує регламентація, гурткова робота базується на принципах добровільності, зацікавленості та вільного вибору змісту діяльності. Л. Левчук наголошує, що така неформальна атмосфера є оптимальною для розкриття індивідуального смаку, оскільки знімає психологічні бар'єри та страх перед «неправильною» оцінкою [5].

Сучасна система позашкільної освіти та позаурочної діяльності учнів характеризується багатoproфільністю, що дозволяє старшокласникам обирати напрями діяльності відповідно до їхніх професійних намірів та духовних запитів. Згідно з класифікацією, яку пропонує О. Биковська, основними напрямками гурткової роботи є: науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, соціально-реабілітаційний та художньо-естетичний [16]. Така типологія знаходить своє законодавче підкріплення у Законі України «Про позашкільну освіту», де у статті 15 чітко регламентовано розмаїття напрямів позашкільної освіти.

Відповідно до нормативно-правового акта, позашкільна освіта може здійснюватися за такими напрямками: художньо-естетичний, мистецький, науково-технічний, дослідницько-експериментальний, туристсько-краєзнавчий, еколого-натуралістичний, фізкультурно-спортивний, військово-патріотичний, бібліотечно-бібліографічний, соціально-реабілітаційний, оздоровчий, гуманітарний, а також пластовий та скаутський [17].

Для нашого дослідження особливе значення мають художньо-естетичний та мистецький напрями. Згідно із законом, художньо-естетичний напрям забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття вихованцями практичних навичок, оволодіння знаннями у сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва. Мистецький же напрям орієнтований на набуття здобувачами спеціальних виконавських компетентностей у процесі

активної мистецької діяльності [17]. Кожен із перелічених у законі напрямів має свій виховний потенціал, проте їхній вплив на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості є неоднаковим.

Науково-технічний та еколого-натуралістичний напрями, як зазначає Т. Сущенко, орієнтовані насамперед на формування когнітивних навичок та наукової картини світу. Хоча вони містять елементи естетики (наприклад, краса логічної формули чи досконалість природної структури), естетичне виховання тут виступає супутнім фактором [18]. Натомість старший шкільний вік потребує засобів, які б дозволили учневі не лише пізнавати світ, а й виражати власне ставлення до нього, формувати свою «естетичну позицію».

Логічним кроком у розвитку особистості старшокласника є звернення до художньо-естетичного напрямку гурткової роботи, який є найбільш масовим та універсальним засобом виховання смаку. Г. Шевченко наголошує, що художня діяльність у гуртку є «духовним підґрунтям» становлення особистості, де розвиток смаку стає прямою метою педагогічного впливу, забезпечуючи інтеграцію інтелектуальних та емоційних начал учня [19]. Саме тут учень отримує інструментарій для розпізнавання складних культурних кодів, що є критично важливим в епоху візуального хаосу та масової тиражованості образів.

У межах художньо-естетичного напрямку відбувається спеціалізація естетичного смаку. Наприклад, у гуртках декоративно-прикладного мистецтва смак формується через освоєння народних традицій та відчуття матеріалу; у театральних студіях – через емпатію та культуру мовлення; у гуртках дизайну – через розуміння функціональності та гармонії техногенного середовища. О. Щолокова зауважує, що така різноманітність дозволяє старшокласнику знайти ту «мову мистецтва», яка найбільш адекватно відповідає його внутрішньому ідеалу [11]. Таким чином, перехід від загальнорозвиваючих гуртків до спеціалізованих об'єднань художньо-

естетичного профілю є закономірним етапом у переході від стихійних вподобань до свідомого, інтелектуально обґрунтованого естетичного смаку.

Логічним розвитком цієї думки є аналіз потенціалу гуртків саме художньо-естетичного напрямку (образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, музики, театру, дизайну). У таких об'єднаннях засоби мистецтва стають інструментом самовираження підлітка. Як зауважує І. Зязюн, гурткова робота художньо-естетичного профілю дозволяє реалізувати синтез теорії та практики: учень не лише вивчає закони краси (пропорцію, контраст, колорит), а й негайно перевіряє їх дієвість у власній творчості [7]. Для старшокласника це має вирішальне значення, адже його естетичний смак кристалізується саме в моменти вирішення творчих завдань, де потрібно зробити самостійний вибір між гармонійним та дисгармонійним.

Окремим аспектом виступає роль керівника гуртка як живого носія естетичної культури. Г. Шевченко вказує, що в старшому шкільному віці педагог стає для учня авторитетним експертом, чий смакові судження стають орієнтиром для шліфування власних поглядів підлітка [13]. У процесі спільного обговорення виставок, перегляду фільмів чи аналізу створених у гуртку робіт, відбувається делікатна корекція естетичних ідеалів учня. Таким чином, гурткова робота художньо-естетичного напрямку постає не просто як форма дозвілля, а як потужний засіб виховання елітарного смаку, здатного протистояти агресивному впливу низькопробної масової продукції.

Специфіка гурткової роботи в системі позашкільної освіти або в межах виховної системи школи полягає у добровільності, відсутності жорстких академічних оцінок та орієнтації на творчу самореалізацію особистості. Як зазначає В. Мадзигон, гурткова робота художньо-естетичного напрямку створює особливе середовище, де навчання переплітається з емоційним переживанням та практичною діяльністю, що є критично важливим для розвитку естетичних смаків [20]. На відміну від урочної системи, гурток дозволяє учневі глибше зануритися в технологію створення художнього образу, що перетворює теоретичні знання про красу на особистісний досвід.

Педагогічні можливості гурткової роботи у формуванні смаку полягають у:

– створення ситуації успіху. У процесі гурткових занять старшокласник бачить реальний результат своєї праці (картину, виріб, виступ). Це породжує естетичне задоволення, яке зміцнює позитивний емоційний відгук на мистецтво. О. Олексюк підкреслює, що радість від творчості є найсильнішим стимулом для розвитку художнього смаку [8];

– варіативності методів. Гурткова робота дозволяє використовувати інтерактивні форми: майстер-класи, пленери, віртуальні екскурсії, творчі дискусії. Це сприяє розвитку критичності та самостійності естетичного судження;

– індивідуалізації навчання. Керівник гуртка має змогу враховувати особисті вподобання старшокласника, допомагаючи йому знайти свій стиль, що є прямим шляхом до виховання індивідуального, а не шаблонного смаку [12].

Окреме значення у розвитку смаку має колективна природа гурткової діяльності. В. Сухомлинський зазначав, що естетичне виховання в колективі відбувається через взаємний обмін оцінками та емоціями [21]. Обговорення робіт однолітків, участь у виставках та конкурсах стимулюють старшокласника до порівняння власних досягнень із загальноприйнятими еталонами, що відіграє ключову роль у шліфуванні естетичного ідеалу.

Залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку (образотворче, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн) дозволяє реалізувати діяльнісний підхід до виховання смаку. Учень виступає не як пасивний споживач культури, а як її творець. Г. Шевченко наголошує, що в процесі оволодіння художньою технікою відбувається інтеріоризація (присвоєння) естетичних норм: поняття про ритм, гармонію, колорит і композицію стають внутрішніми критеріями, якими учень керується у повсякденному житті [13]. Таким чином, гурток стає лабораторією, де формується здатність до естетичного перетворення дійсності.

Сучасна гурткова робота також виконує функцію корекції естетичних запитів. В умовах засилля масової культури, гурток художнього напрямку пропонує учневі якісну альтернативу, знайомлячи його з класичними канонами та високими зразками сучасного мистецтва. Це виховує вибірковість смаку – здатність старшокласника самостійно відсіювати художньо неповноцінні явища та орієнтуватися на справжні духовні цінності [7].

Проте така ціннісна переорієнтація та протидія негативним впливам мас-культури не можуть бути результатом лише пасивного споглядання; вони потребують переведення естетичних знань у площину активної художньої практики. Відтак, розвиток естетичного смаку старшокласників у гуртку художньо-естетичного напрямку відбувається не стихійно, а через впровадження специфічних методів і форм роботи, що стимулюють художню рефлексію та творчу самостійність. Як зазначає Т. Рейзенкінд, ефективність гурткових занять залежить від поєднання традиційних методів (показ, пояснення) з інноваційними технологіями, що активізують емоційно-ціннісну сферу учня [22].

Психолого-педагогічні джерела містять згадки про різні методи розвитку естетичного смаку в умовах гуртка. До найбільш дієвих методів відносять: метод художнього контексту, метод порівняльного аналізу та художньої опозиції; проектну діяльність.

Метод художнього контексту передбачає занурення учня в історико-культурне середовище епохи, що вивчається. Це дозволяє старшокласнику не просто копіювати техніку, а розуміти естетичну логіку митця. Такий підхід формує «надивленість» та глибоке сприйняття [23; 24].

Метод порівняльного аналізу та художньої опозиції передбачає, що керівник гуртка пропонує учням порівняти високохудожній твір із твором масової культури (кітчем). Це безпосередньо тренує естетичну оцінку та здатність до критичного відбору. О. Коновалова підкреслює, що саме через зіставлення формується автономність смаку [25].

Проектна діяльність має на меті створення авторського проекту (від ескізу до готового виробу), який дозволяє старшокласнику реалізувати свій естетичний ідеал у матеріалі. Це перетворює абстрактні знання про красу на дієвий досвід.

Окремої уваги заслуговують такі форми роботи, як мистецькі дискусії та виставкова діяльність. Дискусія навколо творчих робіт однолітків вчить старшокласників аргументувати власні судження, уникаючи шаблонних висловлювань. Участь у виставках та фестивалях творчості, як зазначає О. Щолокова, виступає моментом істини для естетичного самовизначення: учень презентує свій смак широкому загалу, що підвищує рівень його відповідальності за естетичну якість результату [11].

Поряд з цим ефективність гурткової роботи художньо-естетичного напрямку як засобу розвитку смаку старшокласників залежить від дотримання низки педагогічних умов. Як зазначає Л. Масол, ключовою умовою є поліхудожність – інтеграція різних видів мистецтва в межах одного заняття [26]. Наприклад, під час занять у гуртку образотворчого мистецтва доречно використовувати музичний фон або літературні образи, що сприяє створенню цілісного естетичного поля. Це дозволяє учневі проводити міжмистецькі паралелі, що значно поглиблює його естетичне сприйняття та здатність бачити універсальні закони краси.

Важливою складовою є також метод творчої рефлексії, який детально розглядає Т. Паньок. Він передбачає свідомий аналіз учнем власного творчого шляху: від виникнення задуму до його втілення. У гуртковій роботі це реалізується через ведення творчих щоденників, портфоліо або проведення «авторських захистів» робіт. Така діяльність активізує естетичну оцінку, оскільки старшокласник вчиться бути критиком самому собі, порівнюючи свій результат не з оцінкою вчителя, а з власним естетичним ідеалом [27].

Окремим потужним засобом у сучасному гуртку є використання інформаційно-комунікаційних технологій у поєднанні з традиційними

художніми техніками. О. Михайличенко вказує, що створення цифрових арт-проектів, віртуальних галерей або мультимедійних презентацій відповідає інтересам сучасного покоління «цифрових аборигенів» [28]. Це дозволяє розширити межі гуртка, виводячи результати творчості в інтернет-простір, що стимулює відповідальність учнів за естетичний рівень свого продукту.

Також доцільно виокремити метод «діалогу культур», який сприяє формуванню толерантності та багатогранності смаку. У процесі занять старшокласники знайомляться не лише з вітчизняною класикою, а й з мистецтвом різних народів та епох. Це запобігає формуванню вузького, обмеженого смаку і виховує особистість, здатну розуміти складність сучасного глобалізованого світу мистецтва.

Завершуючи розгляд інструментарію гурткової роботи, варто наголосити, що лише системне поєднання вищезгаданих методів забезпечує перетворення гуртка на простір духовного зростання. Як підсумовує О. Щолокова, головною ознакою успішної роботи гуртка є момент, коли естетичні норми, засвоєні в процесі творчості, стають для старшокласника внутрішньою потребою та визначають його вибір у всіх сферах життєдіяльності [11].

Однак системність виховного впливу досягається лише тоді, коли активні методи навчання підкріплюються специфічною організацією навколишнього простору. Відтак, сучасний етап розвитку позашкільної освіти вимагає переосмислення гурткової роботи не лише як форми дозвілля, а як створення особливого естетико-виховного середовища. За визначенням О. Оніщенко, таке середовище має бути «насиченим культурними знаками та смислами», що спонукають учня до рефлексії [14]. У гуртку художньо-естетичного напрямку це реалізується через візуальне оформлення кабінету, наявність фонду якісних репродукцій, доступ до сучасних графічних планшетів або музичних інструментів. Кожен елемент простору гуртка працює на формування естетичної установки старшокласника, привчаючи його до високих стандартів організації середовища.

Важливим аспектом, який варто додати до аналізу, є допрофесійна підготовка в межах гурткової роботи. Для учнів старшого шкільного віку естетичний смак часто стає інструментом майбутнього професійного вибору. С. Ничкало наголошує на важливості інтеграції загального естетичного виховання з професійно орієнтованими завданнями [29]. Наприклад, у гуртках дизайну чи архітектурного моделювання формування смаку йде пліч-о-пліч із розвитком просторового мислення та технічної грамотності. Це робить процес формування смаку прагматично значущим для підлітка, підвищуючи його мотивацію до глибокого засвоєння художніх норм.

Ще одним компонентом, що доповнює зміст гурткової роботи, є проєктно-масова діяльність (фестивалі, пленери, творчі челенджі). Л. Масол зауважує, що вихід за межі кабінету гуртка у широкий соціокультурний простір дозволяє старшокласнику апробувати свій смак у реальних життєвих ситуаціях [26]. Участь у стріт-арт проєктах, оформлення шкільних свят або благодійні ярмарки творчих робіт привчають учня нести відповідальність за естетичний меседж, який він транслює суспільству.

Загалом гурткова робота художньо-естетичного напрямку постає як цілісна відкрита система, де розвиток смаку забезпечується синергією трьох факторів: змістового (програми, що базуються на шедеврах світової культури); технологічного (методики творчої рефлексії та інформаційно-комунікаційні технології); середовищного (атмосфера творчої лабораторії та партнерства).

Це дозволяє стверджувати, що гурток є найбільш адаптивним та ефективним засобом формування естетичного смаку, оскільки він здатен оперативно реагувати на зміни в сучасній культурі, зберігаючи при цьому вірність класичним ідеалам краси.

Таким чином, гурткова робота забезпечує цілісність процесу виховання естетичного смаку: від накопичення естетичних вражень (через споглядання) до їхнього інтелектуального осмислення (через аналіз) та практичного втілення (у творчості). Це робить гурток художньо-естетичного напрямку

незамінним засобом формування цілісної культури особистості в період її активного духовного становлення.

1.3 Стан формування естетичних смаків учнів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку

Результати аналізу сучасної педагогічної практики свідчить про те, що процес розвитку естетичних смаків старшокласників у гуртковій роботі відбувається в умовах складної соціокультурної трансформації. Як зазначає О. Комаровська, сучасний стан розвитку естетичних смаків молоді характеризується певною суперечливістю: з одного боку, учні мають безмежний доступ до світових культурних скарбів через цифрові платформи, з іншого – спостерігається фрагментарність та поверховість їхніх естетичних суджень [30]. Гурткова робота сьогодні покликана подолати цей розрив, перетворюючи хаотичне споживання контенту на усвідомлений вибір художніх цінностей.

Дослідження Н. Миропольської показують, що значна частина учнів, які лише розпочинають заняття в гуртках, демонструють «мозаїчний» смак, сформований під впливом соціальних мереж та візуальних трендів. Стан розвитку їхнього смаку часто обмежується низьким або середнім рівнем, де переважає орієнтація на зовнішню ефектність твору, а не на його глибинний зміст. У процесі залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку цей стан поступово трансформується: через опанування художніх технік (живопису, дизайну, вокалу) учні починають усвідомлювати складність творчого процесу, що веде до підвищення критеріальності їхніх оцінок [31].

Проте сучасна практика позашкільної освіти стикається з низкою проблем, що гальмують розвиток смаку. Т. Прокопович вказує на недостатню

інтеграцію традиційних академічних методів із сучасними запитами підлітків, що іноді призводить до формального виконання завдань без емоційного залучення [32]. Стан розвитку естетичних смаків у таких випадках залишається на рівні репродуктивного копіювання. Для виправлення цієї ситуації сучасні гуртки все частіше переходять до стратегії «активного занурення», де старшокласники беруть участь у реальних мистецьких проєктах (фестивалях, виставках, челенджах). Саме така діяльність, як стверджує В. Тушева, дозволяє зафіксувати позитивну динаміку: від пасивного сприйняття до активного естетичного перетворення дійсності [33].

Проте гурткова робота залишається найефективнішим середовищем для корекції естетичних запитів молоді. Проте її успіх залежить від готовності педагога працювати в полі «живого мистецтва», де класичні канони переплітаються з актуальними медіа-форматами. Це дозволяє сформувати у старшокласників не просто «музейний» смак, а динамічну здатність до гармонійної орієнтації в сучасному культурному просторі [34].

Оцінка сучасного стану розвитку естетичного смаку вимагає переходу до конкретного аналізу ціннісних орієнтацій учнівської молоді. Як зазначає Л. Кондратова, без об'єктивної діагностики початкового рівня естетичного розвитку неможливо побудувати ефективну траєкторію навчання в гуртку [35]. Саме тому, з метою виявлення реального стану розвитку естетичних смаків старшокласників, було проведено анкетування серед вихованців гуртків художньо-естетичного напрямку на базі закладів загальної середньої освіти.

Логіка діагностичного етапу базувалася на виокремлених раніше компонентах смаку (сприйняття, почуття, ідеал, оцінка). Дослідження спрямоване на визначення того, наскільки свідомо учні обирають об'єкти для споглядання, якими критеріями керуються при оцінці творів мистецтва та наскільки їхні особисті вподобання корелюють із високими культурними зразками. Відповідно до методики Г. Тарасенко, варто з'ясувати, чи є

естетичний вибір учнів самостійним, чи він диктується трендами масової комунікації [36].

З метою виявлення реального стану сформованості естетичних смаків старшокласників у контексті занять декоративно-прикладним мистецтвом нами було розроблено анкету (див. додаток А). Запитання анкети згруповані за чотирма критеріями, що дозволяють комплексно оцінити рівень естетичного розвитку вихованця: емоційно-перцептивний (здатність помічати красу в побутових речах та виробах декоративно-прикладного мистецтва); когнітивний (знання художньої мови та символіки); аксіологічний (критичність вибору між масовим продуктом та автентичним мистецтвом); діяльнісно-рефлексивний (усвідомленість творчого вибору матеріалів та технік)».

Для кількісного аналізу кожна відповідь оцінювалась балами:

- варіант «а» – 3 бали (високий рівень, якому характерний усвідомлений смак, знання традицій, критичне мислення);
- варіант «б» – 2 бали (середній рівень, якому характерний смак нестійкий, залежність від зовнішніх ефектів або вказівок педагога);
- варіант «в» – 1 бал (низький рівень, якому притаманна орієнтація на масову культуру, відсутність власної естетичної позиції).

Розподіл за рівнями (за сумою балів) виглядає наступним чином:

- високий рівень 20 – 24 бали, учень демонструє глибоке розуміння декоративного образу, здатний до самостійної інтерпретації символіки, має стійкі орієнтири на високі художні зразки;
- середній рівень 13 – 19 балів, учень володіє технічними навичками, але його естетична оцінка часто залежить від моди або думки керівника, знання про народне мистецтво фрагментарні;
- низький рівень 8 – 12 балів, естетичні вподобання учня диктуються масовою культурою та соцмережами, розуміння специфіки декоративно-прикладного мистецтва відсутнє, переважає споживацьке ставлення до мистецтва.

Дослідження проводилось на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей № 15 імені Олександра Співачука», де працюють гуртки художньо-естетичного напрямку. У дослідженні взяло участь 30 вихованців – учнів старших класів.

Для проведення аналізу було систематизовано отримані дані за чотирима визначеними вище критеріями. Так, емоційно-перцептивний критерій (сприйняття) перевіряє здатність емоційно відгукуватися на красу форми, кольору та фактури в предметах побуту та виробках декоративно-прикладного мистецтва. У 20 відсотків (6 осіб) виявлено високу сенситивність – вони помічають естетичну цінність у звичайних утилітарних речах. Натомість 30 відсотків (9 осіб) продемонстрували «вибіркове сприйняття», помічаючи лише яскраві або незвичні об'єкти, що корелює з пунктом програми про розвиток спостережливості.

Когнітивний критерій (знання) призначений для перевірки глибини знань про символіку народного мистецтва, розуміння законів композиції та стилізації. Встановлено, що більшість учнів (60 відсотків, 18 осіб) мають базові знання, передбачені початковим та основним рівнями програми. Проте знання про семантику орнаменту (трипільські знаки, солярні символи) часто залишаються на рівні механічного запам'ятовування, без розуміння їхньої філософської суті.

Аксіологічний критерій (оцінка) визначає критичне ставлення до «кітчю» та масової культури; вибір на користь автентичності та художньої якості. Визначено, що це найбільш проблемна зона. 57 відсотків (17 осіб) відчують труднощі з розрізненням професійного декоративного виробу та дешевої сувенірної продукції. Їхній смак перебуває в стадії формування під потужним тиском візуальних стандартів соціальних мереж.

Діяльнісно-рефлексивний критерій (творчість) визначає усвідомленість вибору художніх технік (ліплення, розпис, текстиль) для втілення власного задуму та здатність до самоаналізу. Варто зазначити, що лише 23 відсотки (7 учнів) на вищому рівні навчання демонструють повну усвідомленість.

Вони не просто копіюють зразок, а адаптують елементи народних традицій до власного творчого стилю (наприклад, використовуючи сучасні матеріали для традиційного розпису).

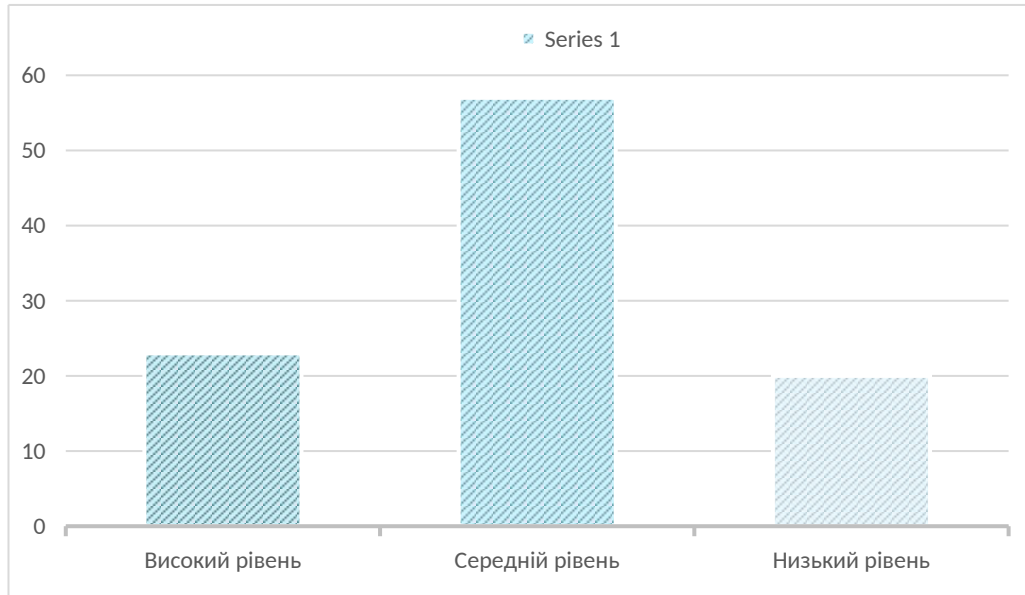

Рисунок 1.1 – Рівні розвитку естетичних смаків опитаних

Узагальнений аналіз отриманих даних під час опитування (див. рисунок 1.1) показав, що високий рівень розвитку естетичного смаку мають 7 учнів (23 відсотки). Ці вихованці продемонстрували здатність до глибокого аналізу художнього образу та знання семантики народного орнаменту, що відповідає вимогам вищого рівня навчання програми.

Найбільшу групу склали учні із середнім рівнем – 17 осіб (57 відсотків). Для них характерне поєднання достатніх технічних навичок із нестійкими естетичними орієнтирами. У ході анкетування ці учні часто обирали варіанти, що вказують на залежність від сучасних візуальних трендів при недостатньому розумінні класичних канонів.

Низький рівень зафіксовано у 6 учнів (20 відсотків). Дана група характеризується нестійкістю естетичних уподобань та низьким ступенем усвідомлення художньої цінності виробів декоративно-прикладного

мистецтва. Зокрема, ці учні мали найбільші труднощі з аргументацією власної оцінки.

Аналізу результатів проведеного опитування дозволив виокремити кілька характерних тенденцій, що відображають актуальний стан проблеми. Так, отримані дані свідчать про те, що переважна більшість старшокласників має середній рівень розвитку естетичного смаку, що характеризується певною фрагментарністю художніх знань та нестійкістю ціннісних орієнтирів. У таких учнів технічне вміння виконувати роботу (наприклад, розпис чи ліплення) переважає над розумінням художнього образу, а їхні естетичні ідеали часто формуються під стихійним впливом візуальних стандартів масової культури та соціальних мереж, а не на основі глибокого розуміння мистецьких канонів.

Виклад результатів анкетування дозволяє не лише констатувати існуючий стан, а й визначити конкретні проблеми – ті аспекти естетичного розвитку, які потребують посиленої уваги з боку керівника гуртка. Зокрема, відповіді учнів на питання щодо їхніх художніх пріоритетів продемонстрували низьку здатність до аксіологічної оцінки творів декоративно-прикладного мистецтва та труднощі в дешифруванні семантики народних символів. Старшокласники здебільшого орієнтовані на зовнішню ефектність та утилітарну цінність виробу, що призводить до «естетичного конформізму» – копіювання популярних зразків без спроби творчого переосмислення традиції. Виявлений розрив між когнітивним та діяльнісним компонентами смаку вказує на необхідність переходу від репродуктивного навчання до методів, що стимулюють художню рефлексію та розвиток власної естетичної позиції вихованця.

Отже, результати проведеного анкетування засвідчили неоднорідність рівнів сформованості естетичного смаку старшокласників та виявили суттєве переважання середнього рівня. Проведена діагностика засвідчила, що попри наявність технічних навичок, більшість вихованців мають труднощі з усвідомленим сприйняттям художнього образу та критичною оцінкою творів

декоративно-прикладного мистецтва. Зокрема, було встановлено, що естетичне сприйняття учнів часто є поверхневим і вибіркоvim, когнітивна база знань про семантику народної творчості потребує систематизації, аксіологічний вибір значною мірою залежить від зовнішніх чинників масової культури. Виявлені тенденції вказують на необхідність модернізації змісту та методичних підходів у гуртковій роботі.

2 ЗАЛУЧЕННЯ ДО ГУРТКОВОЇ РОБОТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ

2.1 Обґрунтування змісту програм гуртків художньо-естетичного напрямку

Зміст програм гуртків художньо-естетичного напрямку в сучасних умовах не може бути звичайним переліком технічних навичок. Він має базуватися на принципах культуровідповідності та аксіологічної спрямованості. Як зазначає Л. Масол, зміст сучасної мистецької програми повинен інтегрувати знання про художні цінності минулого з актуальними культурними формами, що близькі сучасному підлітку [26]. Це дозволяє уникнути відстороненості академічного мистецтва від реального життя старшокласника.

При обґрунтуванні змісту гурткових занять спираємося на такі ключові компоненти, запропоновані українськими дослідниками: когнітивно-інформаційний блок, діяльнісно-практичний блок, ціннісно-орієнтаційний блок.

Згідно когнітивно-інформаційного блоку програма має містити теоретичний матеріал, що розкриває мову різних видів мистецтва (стилі, жанри, засоби виразності). Без знання «алфавіту» мистецтва неможливе формування усвідомленого смаку. О. Щолокова наголошує, що знання мають подаватися не як суха фактологія, а як інструмент для дешифрування художніх смислів [37].

Діяльнісно-практичний блок є ядром програми, де відбувається трансформація знань у творчий досвід. Зміст практичних завдань має передбачати перехід від репродуктивних вправ (копіювання) до творчих

проектів. О. Комаровська зауважує, що саме в процесі вільного творчого пошуку учень апробує власні естетичні критерії та вчиться приймати нестандартні художні рішення [30].

Ціннісно-орієнтаційний блок програми спрямований на розвиток здатності до естетичної оцінки. Він реалізується через введення в програму спеціальних тем-дискусій, відвідування віртуальних музеїв та аналіз шедеврів світового значення [22].

Окремим важливим чинником обґрунтування змісту є врахування варіативності. Програми гуртків, на відміну від шкільних, дозволяють керівнику адаптувати зміст відповідно до інтересів конкретної групи та технічного забезпечення закладу. Це дає змогу впроваджувати елементи медіа-дизайну, арт-менеджменту або цифрового мистецтва, що підвищує мотивацію старшокласників.

Важливе значення має розуміння програми як відкритої системи. Як стверджує Т. Рейзенкінд, програма гуртка – це лише канва, яка наповнюється живим змістом у процесі взаємодії педагога та учня [22]. Таким чином, зміст програми виступає фундаментом, на якому вибудовується будівля естетичного смаку особистості, забезпечуючи її готовність до самостійної творчої діяльності.

Під час розроблення програми, як зазначає І. Андрощук, необхідно дотримуватись загальних вимог до її структури [38]. Згідно методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм із позашкільної освіти [39; 17], які актуальні і для програм, що реалізуються на базі закладів загальної середньої освіти, навчальна програма має містити наступні розділи: пояснювальна записка, тематичний план, зміст програми, прогнозований результат, орієнтовний перелік обладнання для організації занять, список рекомендованої літератури. Також доцільно навести орієнтовний перелік об'єктів праці для організації занять [38]. Під час розроблення навчальних програм гуртків «Народна художня творчість», «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»», «Скарбничка ідей» (див. додаток Б)

було взято за основу викладені вище рекомендації. Також під час розроблення програм гурткових занять було враховано вимоги Державного стандарту повної загальної середньої освіти [40], зокрема, в частині формування «культурної компетентності» та «здатності до вираження ідей художніми засобами».

Перейдемо до обґрунтування змісту програм гуртків. Зміст програм розкриває зміст розділів та тем у певній послідовності, відповідно до тематичного плану. Обов'язковою є вказівка на забезпечення гігієни праці та безпеки життєдіяльності вихованців гуртка [38], що також враховано при розробленні програм гуртків.

Метою аналізу тематичного плану програми «Народна художня творчість», який представлено у таблиці 2.1 є виявлення змістових ліній, що безпосередньо формують критерії естетичного вибору старшокласників. Програма структурована таким чином, що кожний розділ працює на певну складову смаку.

Таблиця 2.1 – Фрагмент навчально-тематичного плану програми гуртка «Народна художня творчість»

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	1	5	6
2.	Композиція	9	48	57
3.	Історичні витоки образотворчого мистецтва	15	15	30
4.	Графіка	9	48	57
5.	Живопис	9	48	57
6.	Декоративно-ужиткове мистецтво	9	48	57
7.	Скульптура	9	48	57
8.	Підсумок	-	3	3
	Разом	61	263	324

У змісті навчальної програми гуртка «Народна художня творчість»

передбачено вісім складових.

1. Вступ (6 год.).

Теоретична частина. План роботи на навчальний рік. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Розробка інформаційного плакату «Безпека життєдіяльності дитини».

2. Композиція (57 год.).

Теоретична частина. Оточуюча дійсність: характерне і типове. Художній пошук композиції. Образне вирішення. Єдність змісту і форми в композиції. Виразність. Узагальнення.

Практична частина. Малювання композиції на вільну тему. Ілюстрування творів сучасних письменників.

3. Історія образотворчого мистецтва (30 год.).

Теоретична частина. Сучасне образотворче мистецтво. Поставангард (поп-арт, нео-арт, нювей, гіперреалізм, соц-арт тощо). Синтез мистецтв у створенні образів сучасності. Віртуальні екскурсії до світових музеїв образотворчого мистецтва.

Практична частина. Замальовки зразків сучасного вуличного мистецтва. Малюнок на вільну тему (стиль за вибором).

4. Графіка (57 год.).

Теоретична частина. Перспектива та світлотіньове зображення. Фігура в інтер'єрі. Мистецтво дизайну.

Практична частина. Малювання тематичного натюрморту «Мистецтво», гіпсової фігури; інтер'єру із введенням фігури людини; архітектурного пейзажу, жанрові замальовки. Створення дизайнерського проєкту оформлення приміщення (святкова зала, власна кімната, тощо).

5. Живопис (57 год.).

Теоретична частина. Батальний жанр образотворчого мистецтва. Гармонія кольорів у живопису.

Практична частина. Малювання натюрморту з відбитком та натюрморту тематичного, інтер'єру за вибором; архітектурних пейзажів з натури, етюдів з зображенням батальних сцен.

6. Декоративно-ужиткове мистецтво (57 год.).

Теоретична частина. Використання народних мотивів у сучасному декорі. Синтез сучасних та традиційних технік.

Практична частина. Створення панно за власним задумом з використанням обраних декоративних технік.

7. Скульптура (57 год.).

Теоретична частина. Скульптурний портрет та його різновиди. Пропорції обличчя людини

Практична частина. Ліплення фантазійної маски. Ліплення портрету з натури. Ліплення скульптурної композиції за задумом автора.

8. Підсумок (3 год.).

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт.

Зокрема, вивчення розділу «Декоративно-ужиткове мистецтво» формує у вихованців естетичну базу. Аналіз показує, що знання про «дерево життя» чи солярні знаки дозволяє учням сприймати декор не як випадковий набір ліній, а як логічну, гармонійну систему. Це розвиває здатність відрізнити автентичне мистецтво від «псевдонародного» кітчу (аксіологічний аспект).

Розділ «Композиція» є основоположним блоком для розвитку емоційно-перцептивного компонента. Старшокласники вчать не просто копіювати дійсність, а здійснювати «художній пошук». Це формує здатність бачити внутрішню гармонію предмета, що є основою витонченого смаку.

Розділ «Історія образотворчого мистецтва») передбачає ознайомлення з поставангардом (поп-арт, гіперреалізм, соц-арт), віртуальні екскурсії до світових музеїв. Цей розділ безпосередньо працює з аксіологічним критерієм. Знайомство з суперечливими течіями сучасного мистецтва змушує учнів аналізувати, порівнювати та формувати власну оцінку. Віртуальні екскурсії розширюють «надивленість», дозволяючи підліткам вийти за межі масової

культури та орієнтуватися на світові шедеври.

Вивчення розділу «Графіка» має на меті створення дизайнерського проєкту оформлення приміщення (власна кімната, святкова зала), перспектива та інтер'єр. Тут розвивається діяльнісно-рефлексивний компонент. Робота над проєктом власної кімнати має надзвичайну мотиваційну силу для старшокласника. Вона вчить відповідальності за естетику власного побутового простору. Учень стає творцем середовища, що вимагає свідомого вибору кольорів, форм та фактур.

Під час вивчення розділу «Скульптура» відбувається робота з об'ємом, яка розвиває відчуття пропорцій та тектоніки. Така робота як ліплення «фантазійної маски» дозволяє проявити індивідуальну естетику, де учень через гротеск або гармонію виражає власне бачення прекрасного.

Наступним кроком розглянемо навчальну програму гуртка «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»», фрагмент навчально-тематичного плану якої знаходиться у таблиці 2.2. Програма має на меті сприяти вихованню творчої особистості із розвиненим естетичним смаком, яка здатна гармонізувати навколишній світ, спираючись на знання класичного мистецтва та сучасні технології дизайну.

Таблиця 2.2 – Фрагмент навчально-тематичного плану програми гуртка «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»»

Назва розділу	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Разом
1	2	3	4
1. Вступ. Матеріали та інструменти	3	-	3
2. Композиція та орнамент	3	9	12
3. Основа кольорової гами	3	9	12
4. Сучасні тенденції і стилі у дизайні інтер'єру та одягу	3	9	12
5. Нестандартні рішення. Гудзик та кольорові резинки – це чудовий елемент для творчості	3	19	22

Кінець таблиці 2.2.

1	2	3	4
6.Фантазійні квіти. Сучасний дизайн букетів.	3	19	22
7.Прикраси з атласної стрічки. Історія виникнення	3	19	22
8.Інтер`єрні картини. Творчі роботи в техніках: ниткографія, вовняна акварель, малюнок ватою, вітраж, мозаїка з яєчної шкарлупи, малюнок шоколадом та кавою, малюнок для спокою та натхнення.	3	30	33
9.Декор для дому. Творчі роботи в техніках: декупаж та декопач, скрабукінг та айрис-фолдінг, квілінг, орігамі та сучасна витинанка, квіти з паперу та розмовляюча коробка.	3	30	33
10.Поєднання вивчених технік в творчій роботі: вишивка бісером та стрічками на пластиковій основі, натуральна шкіра та мереживо - 3D ефекти. Текстильні відходи (аксесуари). Колекція одягу.	3	30	33
11. Конкурси, свята, виставки	-	9	9
Підсумок	3	-	3
Разом	33	183	216

У змісті програми гуртка «Креатив» передбачено складові, представлені нижче.

1. Вступ (3год.).

Теоретична частина. Зміст роботи гуртка. Різновиди матеріалів. Інструменти.

Основні вимоги до якості ниток, голок, дроту. Правила з техніки безпеки при роботі з ножицями, клеями, шилом, голкою.

Організація робочого місця, санітарно-гігієнічні вимоги до процесу роботи.

2. Композиція та орнамент (12 год.).

Теоретична частина. Закони композиції. Декоративна композиція. Абстрактна композиція. Властивості композиції (симетрія, асиметрія).

Орнамент геометричний, рослинний, антропоморфний. Поняття контраст, нюанс, та подібність. Гармонія та стиль.

Практична частина. Виконання творчих композицій. Виконання робіт та конкурси дитячої творчості.

3. Основи кольорової гами (12 год.).

Теоретична частина. Теплі та холодні кольори. Поняття: фон, колір, ритмічність. Символіка, магічність і культове значення кольорів в одязі.

Практична частина. Виготовлення елементів декору згідно вивченій таблиці кольорознавства (в теплій або холодній кольоровій гамі).

4. Сучасні тенденції і стилі в дизайні інтер'єру та одязі (12 год.).

Теоретична частина. Напрями у розвитку стилів в сучасному інтер'єрі. Стилi в одязі.

Практична частина. Оформлення предметів побуту в стилі «вінтаж». Плетення поясу в стилі «бохо».

5. Нестандартні рішення (22 год.).

Теоретична частина. Історія розвитку та виникнення гудзика. Різновиди форм, розмірів, кількість дірочок та кольорів. Види плетення з кольорових резинок. Методи з'єднання та закріплення.

Практична частина. Декор гудзиками в інтер'єрі створення картин:

- в побуті: шкільне приладдя, закладка для книги, гольника;
- в одязі: оформлення віночка, обідка;
- у взутті: оздоблення домашнього взуття;
- в аксесуарах: плетення намиста; кулонів, браслетів; сумок; тваринок-іграшок.

6. Фантазійні квіти. Сучасний дизайн букетів (22 год.).

Теоретична частина. Створення букетів (святкові, сувенірні). Підбір матеріалу за формою, кольором, відповідно до ескізу. Мистецтво створення букета. Оформлення букета.

Практична частина. Створення композиції збалансованої та контрастної. Створення симетричного або асиметричного букету. Кінцеве оздоблення виробу.

7. Прикраси з атласної стрічки (22 год.).

Теоретична частина. Історія виникнення. Її практичне застосування. Техніка закріплення «вперед голка», стягування та склеювання. Підбір робочого матеріалу за кольоровою гамою.

Практична частина. Виконання намиста, брошок, браслетів з блискавки, атласної стрічки, фетру.

8. Інтер'єрні картини (33 год.).

Творчі роботи в техніках: ниткографія, вовняна акварель, малюнок ватою, вітраж, мозаїка з яєчної шкарлупи, малюнок шоколадом та кавою, малюнок для спокою та натхнення.

Теоретична частина. Ознайомлення з різноманітними техніками, декоративно прикладного та образотворчого мистецтва. Підбір робочого матеріалу згідно технік.

Практична частина. Виконання та оформлення картин за власним ескізом.

9. Декор для дому (33 год.).

Творчі роботи в техніках: декупаж та декопач, скрабукінг та айрис-фолдінг, квілінг, орігамі та сучасна витинанка, квіти з паперу та «розмовляюча» коробка.

Теоретична частина. Підбір робочого матеріалу згідно технік.

Практична частина. Виконання та застосування власних робіт у побуті

10. Поєднання вивчених технік в творчій роботі: вишивка бісером та стрічками на пластиковій основі, натуральна шкіра та мереживо - 3D ефекти. Текстильні відходи (аксесуари). Колекція одягу. (33 год.).

Теоретична частина. Повторення вивчених технік. Основи композиції.

Практична частина. Робочий ескіз, виконання робіт з різнофактурних матеріалів.

11. Конкурси, свята, виставки (9 год.).

Практична частина. Участь у виставках і конкурсах.

Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи гуртка за рік.

Розділ «Композиція та орнамент передбачає вивчення законів декоративної та абстрактної композиції, симетрії/асиметрії, видів орнаменту та категорій контрасту й нюансу. Цей розділ формує когнітивну базу. Розуміння «контрасту» та «нюансу» дозволяє учням свідомо керувати увагою глядача. Для старшокласника це перехід від інтуїтивного «подобається» до професійного аналізу художньої цілісності виробу.

Під час вивчення розділу «Основи кольорової гами» учні знайомляться детальніше із теплими й холодними кольорами, ритмічністю, символікою та значенням кольору в одязі. Під час цього акцентується увага на аксіологічному компоненті. Вивчення символіки кольору вчить підлітків сприймати колір як засіб комунікації та вираження ідентичності. Практична робота в конкретній гамі розвиває відчуття кольору – здатність створювати гармонійні сполучення, що є ознакою високого естетичного смаку.

Виконання робіт в процесі вивчення розділу «Нестандартні рішення» пов'язано із використанням гудзиків, кольорових резинок для створення картин, аксесуарів та декору для взуття. Такі заняття розвивають креативність як складову смаку. Робота з гудзиками як художнім матеріалом вчить бачити «естетику повсякденності». Це допомагає подолати стереотипне мислення, доводячи, що краса залежить не від коштовності матеріалу, а від вправності та задуму майстра.

У розділі «Флористика та аксесуари» зроблено акцент на сучасному дизайні букетів, прикрас з атласних стрічок, блискавок та фетру. Під час такої діяльності формується емоційно-перцептивний компонент. Створення букета за ескізом вимагає відчуття міри та просторової гармонії. Використання блискавок як прикрас – це елемент «іронічного дизайну», який дуже близький старшокласникам і сприяє розвитку індивідуального стилю.

У розділах «Інтер'єрні картини та декор для дому» вивчається ниткографія, вовняна акварель, вітраж, мозаїка з яєчної шкарлупи, декупаж, квілінг, сучасна витинанка. Такі розділи працюють на діяльнісний компонент. Техніки «вовняна акварель» та «малюнок кавою» розвивають тонку сенсоріку. «Розмовляюча коробка» та декор для дому вчать учнів естетизувати свій особистий простір, роблячи його відображенням внутрішнього світу.

Завершальний розділ програми «Поєднання технік та колекція одягу» присвячений поєднанню шкіри, мережива, бісеру; 3D-ефектам; створенню колекції одягу. Так, робота з різнофактурними матеріалами (наприклад, груба шкіра + ніжне мереживо) розвиває витонченість смаку. Створення цілісної колекції одягу вимагає від учня концептуального мислення – здатності об'єднати різні предмети однією естетичною ідеєю.

Отже, програма гуртка «Креатив» охоплює всі сфери життя старшокласника: від його зовнішнього вигляду (аксесуари, одяг) до середовища проживання (інтер'єрні картини, декор). Така всебічність забезпечує трансформацію естетичних знань у сталу рису особистості – сформований художній смак.

Варто провести аналіз навчально-тематичного плану та змісту програми гуртка «Виготовлення іграшок-сувенірів «Скарбничка ідей», оскільки його результати дозволяють визначити її роль як емоційно-образного та діяльнісного складника у системі формування естетичного смаку старшокласників.

Таблиця 2.3 – Фрагмент навчально-тематичного плану програми гуртка «Скарбничка ідей»

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
1. Вступ. Українська народна іграшка.	3	-	3
2. Загальні відомості про тканини. Ручні шви. Елементи вишивки.	3	18	21

Кінець таблиці 2.3.

3. Суцільнокроєні іграшки	3	27	30
4. Корисні дрібнички	3	39	42
5. Техніка валяння з вовни	3	45	48
6. Напівпласкі та об'ємні іграшки з різноманітних матеріалів.	3	33	36
7. Техніка декупаж	3	27	30
8. Екскурсії	3	-	3
9. Підсумок	3	-	3
Разом	27	189	216

Зміст навчальної програми гуртка «Скарбничка ідей» містить дев'ять складових.

1. Вступ. Українська народна іграшка. (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою роботи гуртка. Інструменти та матеріали. Санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпечної праці.

Практична частина. Організація робочого місця. Вивчення правил користування інструментами, матеріалами, обладнанням.

Практична частина. Українська народна іграшка.

2. Загальні відомості про тканини. Ручні шви. Елементи вишивки (21 год.)

Теоретична частина. Види волокон та їх походження. Види тканин. Застосування та призначення тканин. Правила виконання ручних робіт. Ручні шви «уперед голку», «петельний», «через край» (навкісний).

Практична частина. Добір тканин залежно від волокнистого складу, товщини, цупкості для пошиття іграшок; поєднання тканин. Виконання зразків ручних швів.

3. Суцільнокроєні іграшки (30 год.)

Теоретична частина. Вибір і замальовка моделі іграшки в альбомі. Виконання та правильне використання викройок-лекал (шаблонів). Прийоми

раціонального розміщення лекал на тканині, обведення крейдою, вирізання, зшивання, набивка, оформлення.

Практична частина. Виготовлення суцільнокроєних іграшок.(сонечко, місяць, хмаринка, повітряний змій, сова, курча, восьминіг, папуга, змія.)

4. Корисні дрібнички (42 год.)

Теоретична частина. Демонстрація зразків, способи обробки фетру, фоамірану, а також правила користування повітряним пластиліном та бісером при виготовленні сувенірів. Техніка безпеки під час роботи з колючими та ріжучими інструментами.

Практична частина. Виготовлення футлярів та гаманців з фетру і фоамірану за запропонованими зразками та задумом вихованців (пенал «паровозик», футляр для телефону, сумочка для рукоділля), іграшок з фетру.

5. Техніка валяння з вовни (48 год.)

Теоретична частина. Техніка безпеки з колючими та ріжучими предметами. Перша медична допомога у випадку травмування. Технологія виготовлення виробів в техніці сухого валяння (правила вколювання голки, формування виробу, накладання вовни; прийоми фіксування потрібної форми деталей, приєднання дрібних деталей до основної деталі виробу).

Практична частина. Виготовлення брелоків «Божа корівка», «Метелик». Виготовлення іграшок: «Мишка», «Равлик», «Котик», «Ведмедик», «Пінгвінчик», «Зайчик», «Яблучко» тощо. Валяння картин з вовни у техніці сухого та мокрого валяння.

6. Напівпласкі та об'ємні іграшки з різноманітних матеріалів (36 год.)

Теоретична частина. Добір матеріалів. Замальовка моделей іграшок, виготовлення креслень, розкрій, зшивання, оформлення сувенірів.

Практична частина. Виготовлення іграшок: пташка, кіт та кішка, сонечко, півник, зайчик. Виготовлення іграшок з хутряних кульок: курча, рибка, каченя, капітошка. Іграшки на основі конусів: мишеня, снігуронька, білочка. Творча робота.

7. Техніка декупажу (30 год.)

Теоретична частина. Історія декупажу. Матеріали, інструменти, підготовка до роботи, виготовлення виробів, сушка, лакування. Техніка безпеки під час роботи з інструментами.

Практична частина. Декоруємо прозорі скляні поверхні, скриньки, підставки дерев'яні, диски, глиняні та фарфорові вироби. Творча робота.

8. Екскурсії (3 год.)

Теоретична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

9. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи за рік. Організація виставки робіт вихованців.

Зокрема, під час вивчення розділу «Українська народна іграшка» розвиток естетичних смаків відбувається на когнітивному рівні. Вивчення народної іграшки як першоджерела художнього образу допомагає учням зрозуміти генезис форми та декору. Це закладає ціннісні орієнтири, де «красиве» ототожнюється з «рідним» та «традиційним», формуючи національну ідентичність смаку.

Розділи 2 та 3 програми гуртка «Скарбничка ідей» спрямовані на вивчення загальних відомостей про тканини, ручні шви, елементи вишивки, виготовлення суцільнокроєних іграшок. Тут формується емоційно-перцептивний компонент. Добір тканин за фактурою та кольором розвиває тактильну та візуальну чутливість. Робота з виготовлення суцільнокроєних іграшок сприяє навчанню учнів відчувати цілісність художньої форми, де мінімальними засобами створюється впізнаваний естетичний образ.

Розділ «Корисні дрібнички» передбачає роботу з фетром, фоаміраном, повітряним пластиліном; виготовлення футлярів для телефонів, гаманців. Матеріал розділу акцентує увагу на прагматизмі естетики. Створення аксесуарів за «власним задумом» вимагає від старшокласників не просто технічного виконання, а проєктування речі, яка має бути і функціональною, і красивою. Це розвиває здатність гармонізувати свій особистий побутовий простір.

Під час опрацювання розділу 5 та 6 увага зосереджується на вивченні техніки валяння з вовни (сухе та мокре), створенні об'ємних іграшок з хутряних кульок та на основі конусів. Валяння з вовни – це робота з «живим» матеріалом, яка потребує високого рівня художньої інтуїції. виготовлення картин з вовни розвиває колористичне мислення. Робота з об'ємами навчає старшокласників принципам геометризації та стилізації форм, що є важливою ознакою сформованого художнього смаку.

В останніх розділах навчальної програми гуртка запропоновано проводити екскурсії та виставки, адже порівнюючи свої роботи з експонатами музеїв чи роботами однолітків, учні вчаться критично оцінювати результати своєї творчості, аргументувати власні естетичні вподобання.

Узагальнюючи результати аналізу змісту навчальних програм художньо-естетичного напрямку, можна зробити наступні висновки. Встановлено, що кожна з аналізованих програм виступає специфічним засобом формування окремих компонентів естетичного смаку. Програма «Народна художня творчість» закладає когнітивний фундамент, знайомлячи старшокласників із канонами та символікою; програма гуртка «Креатив» розвиває аксіологічну сферу через сучасне дизайн-проектування; програма «Скарбничка ідей» активізує емоційно-діяльнісний компонент через створення особистісно значущого художнього образу.

Аналіз тематичних планів довів, що програми не існують ізольовано, а мають спільні змістові лінії (робота з кольором, композицією, формою та стилізацією). Це дозволяє вибудувати цілісну систему методичних рекомендацій щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку.

Варто зазначити, що зміст програм максимально адаптований до психологічних особливостей старшокласників. Зроблено акцент на створенні практичних виробів (колекцій одягу, інтер'єрних картин, аксесуарів) відповідає прагненню підлітків до самовираження та естетизації власного

життєвого простору. Доведено, що запропонований зміст навчання сприяє переходу вихованців від пасивного споглядання до активної творчої діяльності. Використання нетрадиційних технік (вовняна акварель, ниткографія, декупаж) дозволяє розширити межі естетичного сприйняття та формує у старшокласників здатність до обґрунтованого естетичного судження.

Таким чином, аналіз змісту обраних програм підтверджує їхню високу дидактичну цінність та доцільність використання як базового інструментарію для формування естетичних смаків старшокласників у закладах загальної середньої освіти. Це створює необхідне підґрунтя для подальшого обґрунтування методичних рекомендацій їх впровадження.

2.2 Методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи художньо-естетичного напрямку

Організація гурткової роботи художньо-естетичного напрямку в умовах сучасної школи має на меті не лише навчання мистецтву, а й компенсацію дефіциту естетичних вражень у старшокласників. Для ефективного розвитку їхніх естетичних смаків педагогам рекомендується дотримуватися наступних методичних рекомендацій.

Гурткова робота художньо-естетичного напрямку в закладах загальної середньої освіти має логічно продовжувати навчальну програму «Технології» (наприклад, навчальні модулі «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Кулінарія» тощо).

Рекомендовано використовувати варіативну частину навчальної програми для поглибленого вивчення стилів інтер'єру (наприклад, бохо, лофт, мінімалізм), які не встигають опанувати на уроках. Зокрема, це

можливо реалізувати під час проведення гуртка «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»».

Старшокласники відчують потребу бути корисними та бачити результат своєї праці в реальному просторі. Тому доцільно спрямувати зміст програм гуртків «Креатив» та «Скарбничка ідей» на покращення інтер'єру школи. Це може бути створення фотозон до свят, розпис стін у стилі сучасної витинанки (чи іншого виду декоративно-прикладного мистецтва), дизайн шкільного медіа-центру. Це формує діяльнісний компонент смаку – відповідальність за красу простору, в якому ти перебуваєш. Крім того, залучення учнів до «естетичного волонтерства» (створення декору для шкільних зон чи соціальних установ) сприяє усвідомленню гуманістичної місії мистецтва, формуючи відповідальне ставлення до візуальної якості навколишнього середовища

Сучасний естетичний смак тісно пов'язаний з екологічною свідомістю та інноваційними технологіями. Зокрема, розділ «Нестандартні рішення» програми гуртка «Креатив» дає можливість використовувати методику вторинного використання матеріалів, наприклад, створення колекцій аксесуарів із текстильних відходів, пластику чи металу (дизайн-проект «Нове життя старих речей»). Це вчить учнів бачити естетичну цінність там, де інші бачать сміття, що є ознакою зрілого художнього бачення.

Також, під час вивчення розділів «Текстильні відходи» та «Нестандартні рішення» вихованцям можна запропонувати взяти стару, естетично непривабливу річ і «розібрати» її на складові (зміст, матеріали), щоб створити новий арт-об'єкт. Таким чином є можливість розвивати здатність бачити приховану красу та потенціал у вторинній сировині. Це формує екологічний аспект естетичного смаку, який є надзвичайно актуальним для сучасної молоді.

Старшокласники мають розвинену абстрактну уяву, тому поєднання різних каналів сприйняття під час гурткових занять досить ефективно. Вихованцям гуртка можна запропонувати виконання практичної роботи

(наприклад, «малюнок шоколадом та кавою» або «вовняна акварель») під супровід певної музики або після обговорення літературного твору. У такий спосіб можна вплинути на розвиток емоційно-перцептивного компоненту смаку, адже вихованець вчиться перекладати звуки або тексти мовою кольору, фактури та форми.

Оскільки сучасні учні є цифровим поколінням, розвиток естетичного смаку може відбуватися й через близькі їм цифрові інструменти. Тому рекомендовано впроваджувати цифрову візуалізацію проєктів перед їх фізичним втіленням. Дієвим методом буде створення мудбордів (Moodboards) у додатках Pinterest або Canva для підбору колірної гами виробу. Це розвиває когнітивний компонент, який відповідає за вміння планувати гармонійний образ.

Проте використання цифрових інструментів під час гурткових занять не повинно обмежуватися лише пошуком ідей. Важливо впроваджувати роботу з професійними генераторами колірних палітр (наприклад, Adobe Color) для точного підбору гами, а також навчати учнів основам предметної фотографії для презентації своїх робіт у мережі. Це формує цілісну культуру візуальної комунікації: від зародження ідеї в цифровому просторі до естетичної подачі готового матеріального об'єкта».

Розвиток смаку – це не лише створення свого, а й вміння відбирати якісний контент, звичайно із повагою до авторського права. З метою розвитку критичності сприйняття візуального потоку доцільно запропонувати учням вести «Естетичний щоденник» (наприклад, у закритому Instagram-акаунті), де вони публікують не свої роботи, а зразки дизайну, які вважають досконалими, з коротким аналізом «Чому це гарно?».

У контексті цифрової трансформації освіти методично виправданим є залучення інструментів штучного інтелекту (наприклад, Midjourney, DALL-E, Adobe Firefly) для розширення візуального досвіду вихованців гуртків. Рекомендовано під час проведення гурткових занять використовувати штучний інтелект не для створення фінального продукту, а для етапу

«візуального брейнштормінгу». Вихованець формує текстовий запит (промпт) на основі вивчених законів композиції та кольорознавства (наприклад: «інтер'єрна картина у техніці ниткографії, стиль бохо, палітра холодних відтінків з акцентом на золото»). Отримані варіанти аналізуються та обговорюються (спільно або у групах) на відповідність естетичним канонам. Це впливає на розвиток когнітивного та аксіологічного компонентів, адже учні вчаться чітко формулювати естетичні параметри та критично оцінювати згенерований результат, відкидаючи візуальний шум.

Окремим методичним вектором розвитку естетичних смаків є соціально-комунікативна спрямованість гурткової діяльності. Актуальним буде впровадження елементів «професійних проб», де вихованці гуртка виступають у ролі дизайнерів повного циклу (від ескізу до розробки бренду виробу), дозволяє перетворити абстрактні знання про гармонію на інструмент професійної самореалізації.

Замість організації традиційних шкільних звітних виставок, які часто мають формальний характер, варто використовувати інтерактивні форми рефлексії. Рекомендовано проводити «Дні відкритих дверей» гуртка, де старшокласники виступають у ролі експертів-консультантів. Цікавим заходом також можуть стати аукціони творчих ідей, де учні презентують свої іграшки-сувеніри чи дизайн-проекти, аргументуючи їхню художню цінність. Це формує аксіологічний компонент – здатність обґрунтовувати власні естетичні критерії.

Варто зауважити, що шкільні гуртки мають зміщувати акцент з «виготовлення предмета» на «проектування образу». Такий підхід у закладах загальної середньої освіти дозволяє не просто навчити учня техніці виконання (наприклад, валяння, шиття, вишивка), а сформувати цілісну потребу в естетичній гармонізації навколишнього світу, що є головним завданням естетичного виховання в старшому шкільному віці.

Також у роботі зі старшокласниками критично важливо змінити авторитарний стиль викладання на партнерський. Вчитель має створювати

ситуації «естетичного вибору», де немає однієї правильної відповіді, а оцінюється обґрунтованість художнього рішення. Наприклад, вчитель пропонує для обговорення суперечливі зразки сучасного дизайну або мистецтва, стимулюючи учнів висловлювати власні «за» і «проти». Це розвиває незалежність смаку та здатність протистояти маніпулятивним впливам масової культури. Наведемо приклади питань, які можна використати для естетичної дискусії:

Яку першу емоцію викликає у вас цей об'єкт (виріб, дизайн), і які саме художні засоби (колір, форма, матеріал) зумовили таку реакцію?

Як ви вважаєте, у цьому виробі форма підпорядкована функції, чи автор свідомо пожертвував практичністю заради естетичного ефекту? Чи виправдано це у даному випадку?

Чи можна вважати цей об'єкт естетично досконалим, якщо він створений із неетичних матеріалів або шкодить екології? Як це впливає на ваше сприйняття його краси?

Чи є цей дизайн (виріб) результатом справжнього творчого пошуку, чи це лише вдала копія популярного комерційного тренду? За якими ознаками ми можемо це визначити?

Яку ідею намагався закласти автор у цю роботу? Чи простежується цей задум без додаткових пояснень, і чи має він цінність для вас особисто?

Якби вам запропонували змінити лише одну деталь у цій композиції (колірну пляму, пропорцію, фактуру), що б ви обрали, щоб зробити образ більш гармонійним з точки зору вашого смаку?

Чи вписується цей об'єкт у ваш особистий естетичний простір (кімнату, гардероб)? Якщо ні, то яких якостей йому бракує, щоб стати частиною вашого повсякденного життя?

Як ви думаєте, чи залишиться цей виріб естетично привабливим через 10–20 років, чи він втратить свою цінність разом із завершенням сучасної моди?

При проведенні такої бесіди керівнику гуртка важливо дотримуватися правила «відкритого фіналу»: не підбивати підсумок словами «ось ця думка була правильною», а натомість резюмувати різноманітність поглядів. Це підкреслює повагу до індивідуального естетичного вибору кожного вихованця.

На основі проведеного дослідження та аналізу методичного забезпечення гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти, можна узагальнити методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків старшокласників. Встановлено, що розвиток естетичних смаків відбувається найефективніше, коли народні традиції (наприклад, програма «Народна художня творчість») стають джерелом натхнення для сучасних дизайн-проектів (наприклад, програма «Креатив»). Це забезпечує тяглість культури та сучасність мислення. Використання нетрадиційних матеріалів та вторинної сировини вчить учнів знаходити художню цінність у повсякденних об'єктах, розвиваючи екологічну відповідальність як частину загальної культури. Робота над створенням цілісних колекцій або інтер'єрних рішень дозволяє старшокласникам реалізувати власну «естетичну програму» – від ідеї до кінцевого продукту, що зміцнює їхню впевненість у власних творчих силах. Через конкурси, виставки та дискусії вчитель допомагає учню виявляти свої відчуття, перетворюючи інтуїтивне сприйняття краси на усвідомлений естетичний критерій.

Отже, впровадження запропонованих та обґрунтованих методичних рекомендацій у практику гурткової роботи художньо-естетичного напрямку закладів загальної середньої освіти дозволяє створити дієву модель естетичного виховання, яка готує старшокласника до гармонійного співіснування в сучасному візуальному просторі та професійного самовизначення у творчих галузях.

2.3 Хід та результати експертного оцінювання

Для оцінювання якості та доцільності впровадження навчальних програм гуртків художньо-естетичного напрямку («Народна художня творчість», «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»», «Виготовлення іграшок-сувенірів «Скарбничка ідей»») як засобу розвитку естетичних смаків старшокласників було застосовано метод експертного оцінювання.

Метод експертного оцінювання являє собою емпіричний метод, що використовують для аналізу у випадках, коли необхідно підтвердити педагогічну цінність авторських методик, змістового наповнення та їхню відповідність меті дослідження.

Експертизу реалізовано у наступній послідовності: здійснено добір експертів, проведено інструктаж, опитування експертів, виконано аналіз його результатів. Експертами стали 5 провідних фахівців гурткової роботи художньо-естетичного напрямку Хмельницького палацу творчості дітей та юнацтва та Хмельницького обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді (методисти, керівники гуртків вищої категорії), які мають досвід роботи зі старшокласниками понад 10 років.

Програми гуртків оцінювалися за наступними показниками:

1. Відповідність змістового наповнення програми меті розвитку естетичного смаку старшокласників.
2. Науковий та художній рівень змісту програми.
3. Актуальність та новизна (поєднання традиційного народного мистецтва із сучасним дизайном).
4. Інтегрованість (взаємозв'язок між темами для досягнення цілісного результату).
5. Систематичність та структурованість викладу навчального матеріалу.
6. Доцільність методів навчання.

7. Відповідність змісту віковим особливостям старшокласників.
8. Практична значущість (можливість застосування отриманих навичок у побуті та майбутній професії).

Лист експертного оцінювання представлено у додатку В. Узагальнені результати експертного оцінювання презентовано на рисунках 2.1, 2.2 та 2.3 у вигляді діаграм.

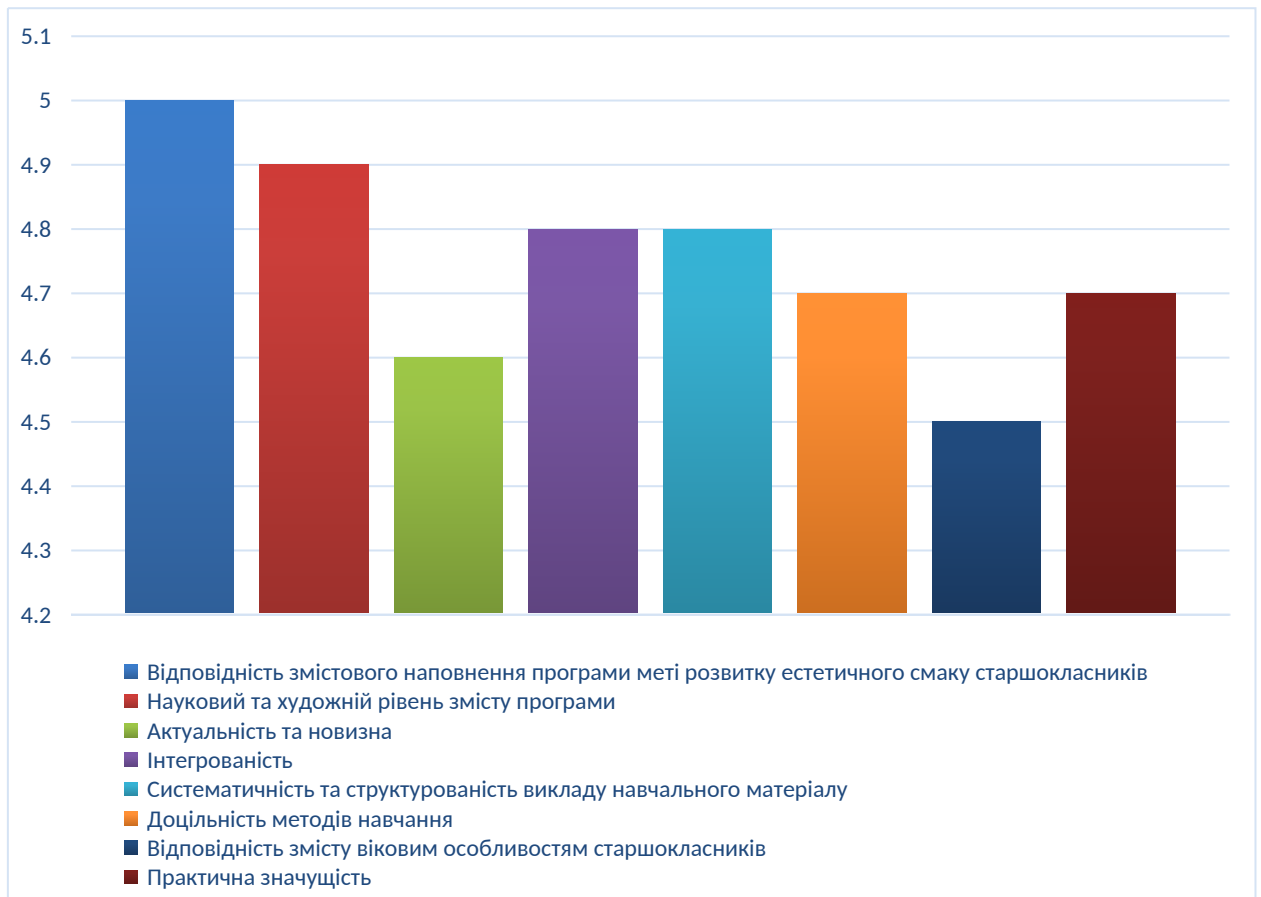

Рисунок 2.1 – Результати оцінювання навчальної програми гуртка художньо-естетичного напрямку «Народна художня творчість»

Експерти визначили цю програму як фундаментальну для формування когнітивного та емоційно-перцептивного компонентів естетичного смаку. Висока оцінка наукового рівня (4.9) зумовлена глибоким зануренням у семантику українського орнаменту (трипільська культура, козацьке бароко). Експерти підкреслили, що вивчення традиційних канонів створює у

старшокласників «естетичний еталон», з яким вони згодом порівнюють сучасні об'єкти. Особливу увагу звернуто на розділи про народну кераміку та розпис. Експерти зазначили, що ці теми розвивають здатність диференціювати художні стилі, що є основою для подолання «естетичної неграмотності». Для старшокласників доцільно підсилювати аналітичну складову – не просто копіювати розпис, а дискутувати про його філософське значення.

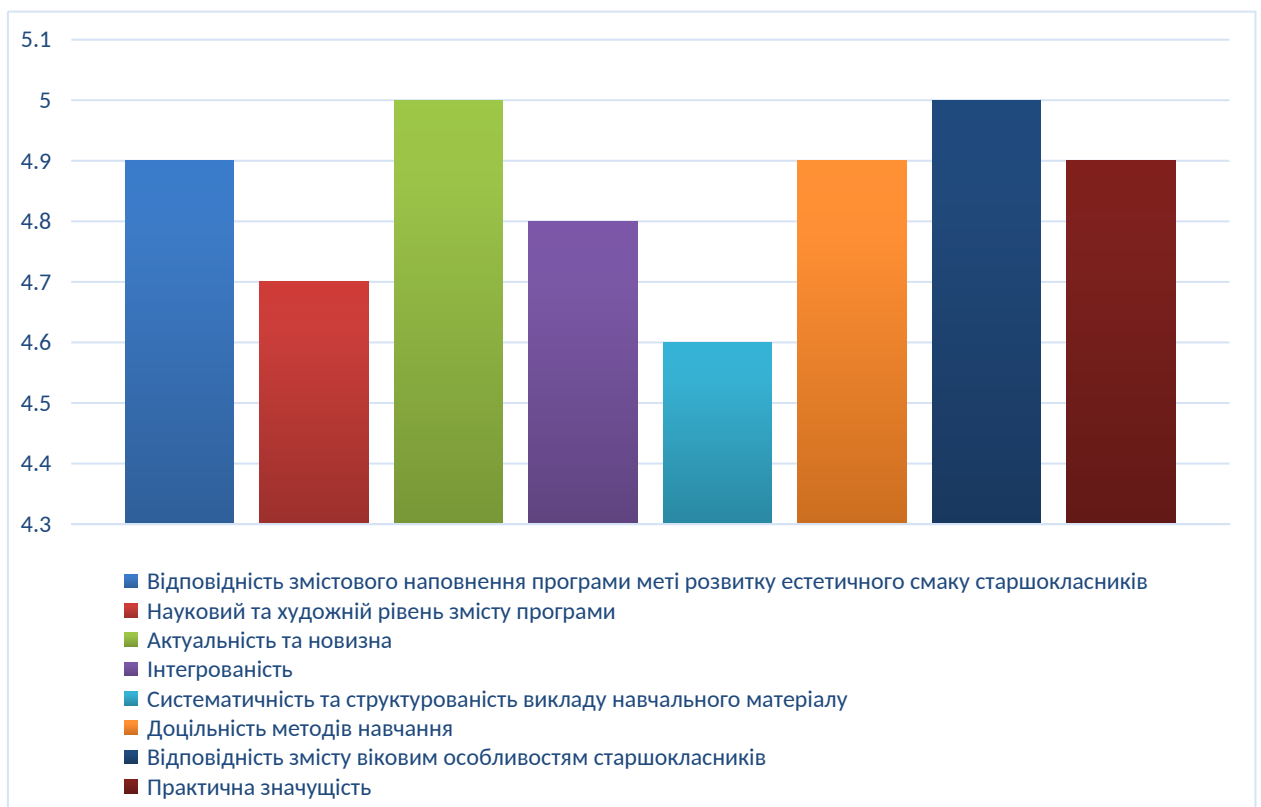

Рисунок 2.2 – Результати оцінювання навчальної програми гуртка художньо-естетичного напрямку «Креатив»

Ця програма отримала найвищі бали за актуальність та практичну значущість, оскільки вона безпосередньо працює з аксіологічним (ціннісним) компонентом. Показник 5.0 за відповідність віковим особливостям пояснюється тим, що підлітки мають природний запит на самовираження через зовнішній вигляд та оформлення власного простору. Програма дає

інструменти для грамотного, естетичного втілення цього запиту. Експерти виділили розділи «Стилізація форм» та «Колір в інтер'єрі». Вони вважають, що робота з різними фактурами (шкіра, фетр, бісер) та сучасними матеріалами вчить учнів приймати свідомі естетичні рішення, що відрізняє їхній вибір від сліпого слідування моді. Програма є ідеальним майданчиком для інтеграції народних мотивів у сучасний контекст, що закріплює зв'язок між історією та сучасністю.

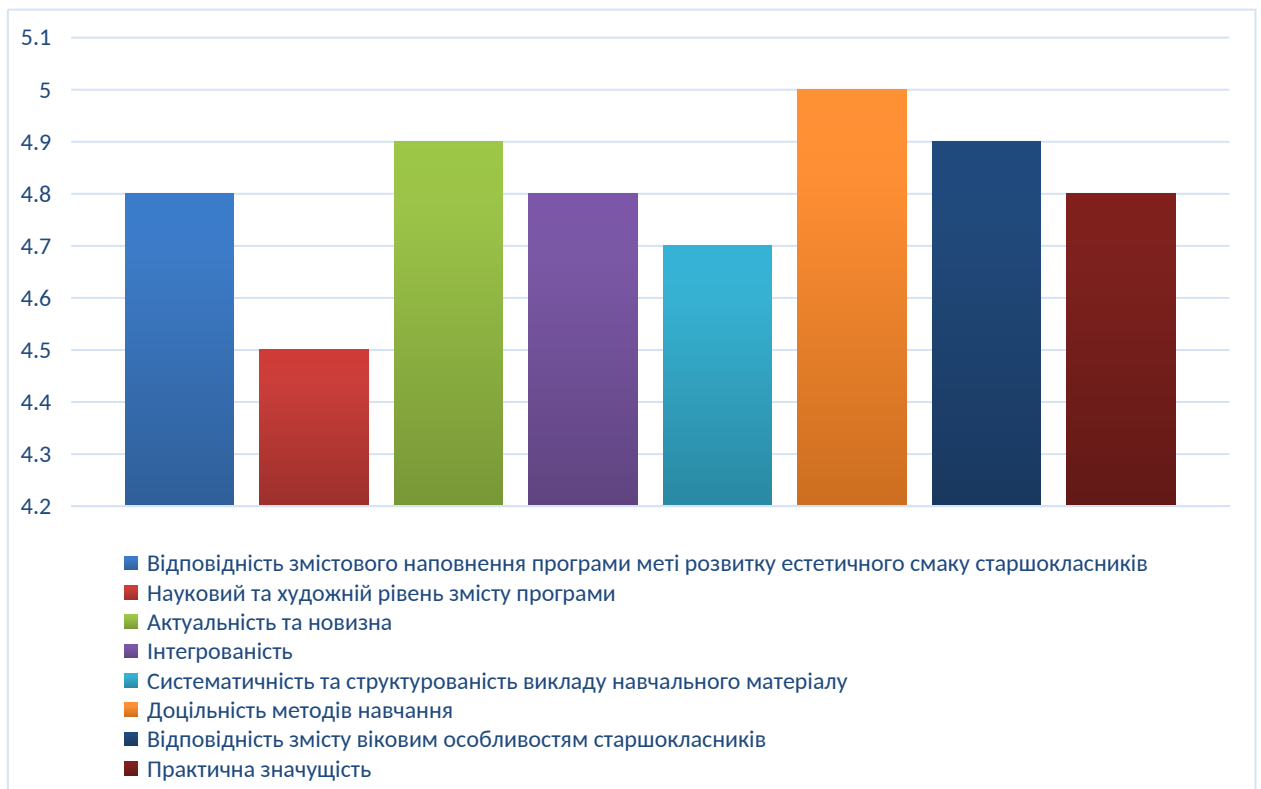

Рисунок 2.3 – Результати оцінювання навчальної програми гуртка художньо-естетичного напрямку «Скарбничка ідей»

Програма була оцінена як ключова для розвитку діяльнісно-рефлексивного компонента через створення особистісно значущого художнього образу. Максимальний бал за «Доцільність методів навчання» (5.0) підтверджує, що ігрові та проєктні технології (валяння з вовни, в'язання) знімають психологічні бар'єри у творчості. Експерти відзначили,

що виготовлення сувеніра дозволяє учню проявити «індивідуальну естетику». Розділ «Створення художнього образу» (використання гудзиків, блискавок, вовни) навчає старшокласників бачити художній потенціал у повсякденних матеріалах. Це розвиває креативність як складову частину художнього смаку. Експерти радять використовувати метод «авторського захисту проєкту», де учень пояснює свій вибір кольору та форми, що розвиває навички аргументації естетичного рішення.

Загалом з діаграм помітно, що середні оцінки респондентів показників якості розробленого комплексу програм знаходяться в межах від 4,2 балів (за показником дотримання вимог до оформлення) до 5,0 балів (за показниками актуальності, новизни та відповідності віковим особливостям).

Отже, результати експертного оцінювання підтверджують дидактичну та виховну значущість запропонованих програм гуртків художньо-естетичного напрямку («Народна художня творчість», «Креатив», «Скарбничка ідей»). Експерти засвідчують, що такий підхід дозволяє комплексно впливати на когнітивний, емоційний та діяльнісний компоненти естетичного смаку, що робить його доцільним для використання у закладах освіти для учнів старших класів.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження дало змогу зробити висновок, що в умовах сучасних соціокультурних викликів проблема розвитку естетичних смаків учнів старших класів набуває особливого значення, оскільки вона безпосередньо пов'язана з вихованням культурної ідентичності та ціннісних орієнтирів молоді. Аналіз наукового доробку та практичного досвіду засвідчив, що гурткова робота художньо-естетичного напрямку в закладах загальної середньої освіти володіє педагогічним потенціалом для вирішення цього завдання, забезпечуючи перехід від репродуктивного засвоєння технологій до усвідомленої художньо-проектної діяльності. На основі проведеної теоретичної та експериментальної роботи, спрямованої на обґрунтування змісту та методичних рекомендацій функціонування гуртків художньо-естетичного напрямку, сформульовано наступні положення відповідно до поставлених завдань дослідження.

Уточнено сутність та структуру поняття «естетичний смак» та схарактеризовано потенціал гурткової роботи. Теоретичний аналіз засвідчив, що естетичний смак старшокласника є складним інтегративним утворенням особистості, що характеризується здатністю сприймати, оцінювати та осмислювати красу в мистецтві та навколишній дійсності на основі засвоєних художніх еталонів. Структура поняття визначена через взаємозв'язок чотирьох компонентів: когнітивного (знання про закони краси, стилі та техніки); емоційно-перцептивного (чуттєве сприйняття та емоційний відгук); аксіологічного (здатність до естетичного судження та критичної оцінки); діяльнісно-творчого (прагнення до естетизації довкілля та власної творчості).

Доведено, що гурткова робота у закладах загальної середньої освіти є одним із засобів розвитку естетичних смаків завдяки своїй добровільності, відсутності жорстких академічних рамок та можливості для глибокої індивідуалізації творчого процесу. Вона дозволяє старшокласникам перейти від теоретичного споглядання до практичного проектування власного

естетичного середовища та забезпечує цілісність процесу розвитку естетичного смаку.

Визначено стан розвитку естетичних смаків учнів старших класів на сучасному етапі. За результатами проведеного опитування встановлено, що сучасні старшокласники мають високий рівень цифрової «надивленості», проте їхні естетичні вподобання часто є стихійними та піддаються впливу масової культури. Визначено переважно середній та низький рівні сформованості аксіологічного компонента: учні часто не можуть аргументувати свій вибір, а поняття «красиве» ототожнюють із «модним» або «дорогим». Водночас виявлено потужний запит на творчу самореалізацію у сфері дизайну та декоративно-прикладного мистецтва, що підтверджує необхідність впровадження навчальних програм гуртків художньо-естетичного напрямку.

Обґрунтовано зміст та проведено експертне оцінювання навчальних програм гуртків художньо-естетичного напрямку. У кваліфікаційній роботі розроблено та представлено три навчальних програми «Народна художня творчість», «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»» та «Скарбничка ідей». Зміст програм побудовано за принципом інтеграції, що передбачає як вивчення етнодизайну та традицій, так і використання сучасних технологій (3D-ефекти, робота з текстильними відходами, нестандартні матеріали).

Експертне оцінювання навчальних програм гуртків за участю провідних фахівців художньо-естетичного профілю підтвердило високу якість розробок (середній бал 4,8 з 5). Експерти наголосили на актуальності поєднання традиційних технік із сучасними запитами молоді та доцільності впровадження цих програм у освітній процес закладів загальної середньої освіти.

Розроблено та теоретично обґрунтовано методичні рекомендації щодо розвитку естетичних смаків учнів старших класів під час залучення до гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти. Встановлено, що ефективність формування естетичного смаку старшокласників безпосередньо залежить від впровадження інноваційних методів, які відповідають

цифровим та соціальним запитам сучасної молоді. Запропоновані методичні рекомендації утворюють цілісну систему, яка забезпечує перехід від стихійного сприйняття краси до свідомого формування індивідуального художнього стилю особистості. Це дозволяє рекомендувати розроблені навчальні програми гуртків та методичні інструменти для впровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти з метою підвищення якості художньо-естетичного виховання молоді.

Результати проведеного дослідження засвідчують, що системна гурткова робота, побудована на поєднанні народної спадщини та інноваційних технологій, забезпечує трансформацію естетичного смаку старшокласника з пасивного стану в активну життєву позицію. Розроблені програми та методичні рекомендації можуть бути впроваджені в практику роботи вчителів технологій та керівників гуртків закладів загальної середньої освіти для підвищення культурного рівня сучасної молоді.

Таким чином, усі завдання, поставлені на початку дослідження, виконані, мета досягнута.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії. – Київ : Вища школа, 2008. – 608 с.
- 2 Ігнатенко Г. В. Естетична культура учнівської молоді в умовах позашкільної освіти // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2018. – № 1. – С. 136–141.
- 3 Кобзар О. В. Гурткова робота як засіб естетичного виховання молоді // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2019. – Вип. 1 (44). – С. 110 – 113.
- 4 Філософський енциклопедичний словник / [голова редкол. В. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
- 5 Левчук Л. Т. Естетика : підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко. – К. : Вища школа, 2005. – 431 с.
- 6 Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. з давньогрец. Б. Тена. – К. : Мистецтво, 1967. – 134 с.
- 7 Зязюн І. А. Естетичне виховання : підручник / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Вища школа, 2005. – 302 с.
- 8 Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. / О. М. Олексюк. – К. : КНУКіМ, 2006. – 188 с.
- 9 Руденко В. П. Основи естетичного виховання молоді : монографія / В. П. Руденко. – К. : Академія, 2007. – 215 с.
- 10 Виготський Л. С. Психологія мистецтва / Л. С. Виготський ; за ред. М. Г. Ярошевського. – К. : Мистецтво, 2003. – 352 с.
- 11 Теорія та методика мистецької освіти : навч. посіб. / [О. П. Щолокова, С. В. Шип та ін.]. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – 264 с.
- 12 Бутенко В. Г. Формування естетичного відношення до дійсності у студентської молоді : навч. посіб. / В. Г. Бутенко. – Херсон : ХДУ, 2011. – 156 с.

- 13 Шевченко Г. П. Естетичне виховання у вищій школі : монографія / Г. П. Шевченко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.
- 14 Оніщенко О. І. Художня культура: поняття, структура, функції / О. І. Оніщенко. – К. : Вища школа, 2002. – 144 с.
- 15 Естетика : підручник / [В. А. Лозовой, В. В. Анніков та ін.] ; за ред. В. А. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 208 с.
- 16 Биковська О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія / О. В. Биковська. – К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2008. – 424 с.
- 17 Закон України «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 № 1841-III (зі змінами та доповненнями). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
- 18 Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Сущенко. – К. : ІЗМН, 1996. – 144 с.
- 19 Шевченко Г. П. Духовність і культура: методологічні засади виховання молоді / Г. П. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2015. – Вип. 4. – С. 3–15.
- 20 Мадзигон В. М. Проблеми та перспективи розвитку позашкільної освіти / В. М. Мадзигон // Рідна школа. – 2010. – № 4-5. – С. 3–7.
- 21 Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
- 22 Рейзенкінд Т. Й. Теорія та методика мистецької освіти : навч. посіб. / Т. Й. Рейзенкінд. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – 232 с.
- 23 Миропольська Н. С. Художня культура України : навч. посіб. / Н. С. Миропольська. – К. : Вища школа, 2007. – 256 с.
- 24 Миропольська Н. С. Мистецтво у світі духовності особистості : монографія / Н. С. Миропольська. – К. : Пед. думка, 2012. – 204 с.
- 25 Коновалова О. В. Формування художньо-естетичного смаку підлітків у закладах позашкільної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. В. Коновалова. – К., 2017. – 20 с.

- 26 Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і методика : навч. посіб. / Л. М. Масол. – К. : Генеза, 2006. – 432 с.
- 27 Паньок Т. В. Основи художньої рефлексії в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва / Т. В. Паньок // Педагогіка та психологія. – 2013. – Вип. 43. – С. 112 – 120.
- 28 Михайличенко О. В. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика : монографія / О. В. Михайличенко. – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. – 240 с.
- 29 Ничкало С. А. Мистецька освіта в контексті неперервної професійної підготовки / С. А. Ничкало // Мистецтво та освіта. – 2012. – № 1. – С. 2 – 6.
- 30 Комаровська О. А. Мистецька освіта: розвиток творчого потенціалу обдарованої особистості / О. А. Комаровська // Мистецтво та освіта. – 2018. – № 4. – С. 2 – 8.
- 31 Миропольська Н. С. Мистецтво в системі цінностей сучасної освіти / Н. С. Миропольська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2019. – Вип. 1. – С. 45 – 51.
- 32 Прокопович Т. В. Педагогічні умови формування художньо-естетичного смаку підлітків у закладах позашкільної освіти / Т. В. Прокопович // Педагогічний часопис Волині. – 2021. – № 3. – С. 88 – 94.
- 33 Тушева В. В. Формування медіакультури особистості в системі мистецької освіти : монографія / В. В. Тушева. – Х. : ХНПУ, 2016. – 224 с.
- 34 Шевченко Г. П. Естетичне виховання в умовах глобалізації та медіатизації культурного простору / Г. П. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2020. – Вип. 2. – С. 235–248.
- 35 Кондратова Л. Г. Технології художньо-естетичного виховання учнів у позашкільних навчальних закладах : метод. посіб. / Л. Г. Кондратова. – К. : Пед. думка, 2015. – 136 с.
- 36 Тарасенко Г. С. Відкриваючи світ дитині: естетико-екологічний аспект виховання / Г. С. Тарасенко. – К. : Наш час, 2008. – 256 с.

37 Щолокова О. П. Основи професійної мистецької підготовки майбутнього вчителя : навч. посіб. / О. П. Щолокова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 182 с.

38 Андрощук І. П. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів : теорія і методика : монографія / І. П. Андрощук. – Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. – 432 с.

39 Про методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти : лист Міністерства освіти і науки України від 16.08.2023 № 21/08-1330. – Київ : МОН України, 2023.

40 Про затвердження Державного стандарту повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. – Київ : КМУ, 2020.

Додаток А
(обов'язковий)

Анкета для учнів

Анкета «Мій естетичний вибір та мистецькі вподобання»

Будь ласка, дайте відповіді на запитання. Відвертість та щирість ваших відповідей дасть змогу визначити рівень сформованості естетичного смаку учнів та роль гурткової роботи у цьому процесі.

Із представлених варіантів відповідей оберіть одну, обведіть кружечком чи напишіть власний варіант.

Анонімність ваших відповідей гарантовано. Відповіді буде використано в узагальненому вигляді.

I. Блок: Естетичне сприйняття та художній кругозір

1. Які об'єкти народного мистецтва викликають у вас найбільше захоплення?

- а) Класичні зразки народного розпису та кераміки.
- б) Сучасні вироби в етно-стилі.
- в) Предмети мас-маркету з елементами орнаменту.
- г) Не цікавлюся народною творчістю.

2. Чи звертаєте ви увагу на естетичне оформлення предметів побуту у повсякденному житті?

- а) Так, завжди оцінюю гармонію форми, кольору та декору.
- б) Звертаю увагу лише на яскраві, незвичні речі.
- в) Для мене важлива лише функціональність предмета.

II. Блок: Когнітивний компонент та розуміння мови мистецтва

3. На що ви насамперед звертаєте увагу, розглядаючи витвір декоративного мистецтва?

- а) На композиційну рівновагу, ритм та символіку кольорів.
- б) На складність техніки виконання.
- в) На сюжет (що саме зображено).
- г) Важко визначити.

4. Чи можете ви пояснити значення символів у народному орнаменті?

- а) Так, розумію семантику знаків та їх роль у створенні художнього образу.
- б) Знаю лише окремі загальновідомі символи.
- в) Сприймаю орнамент лише як набір красивих ліній та плям.

III. Блок: Естетична оцінка та критичність смаку

5. Як ви обираєте техніку або матеріал для своєї майбутньої творчої роботи?

- а) Свідомо обираю ті засоби, що найкраще виражають мій задум та почуття.
- б) Орієнтуюся на популярні тренди в інтернеті (Pinterest, TikTok).
- в) Використовую те, що запропонував керівник, не замислюючись.

6. Який виріб ви вважаєте «естетично досконалим»?

- а) Той, де дотримано законів композиції та відчувається авторський стиль.
- б) Той, що виглядає максимально реалістично.
- в) Той, що має багато блискучих та яскравих деталей.

IV. Блок: Творча саморефлексія

7. Що для вас є найціннішим результатом заняття в гуртку?

- а) Задоволення від втілення власної естетичної ідеї в матеріалі.
- б) Отримання технічних навичок (вміння правильно тримати пензель, ліпити).
- в) Схвалення моєї роботи оточуючими.

8. Чи змінилися ваші критерії «красивого» після вивчення сучасних стилів (модерн, авангард, поп-арт)?

- а) Так, я почав розуміти цінність синтезу мистецтв та складних образів.
- б) Мої смаки залишилися традиційними.
- в) Я ще більше заплутався в тому, що вважати мистецтвом.

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

Додаток Б
(обов'язковий)

Програми гуртків художньо-естетичного напрямку

Програма гуртка «Народна художня творчість»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність освітньої програми пов'язана з важливістю ролі, яку відіграє образотворче мистецтво та народна художня творчість, зокрема, у формуванні творчої особистості, розвитку її емоційної сфери. Оволодівати цінностями і знаннями в галузі народного мистецтва, вчитись бачити прекрасне навкруги себе і намагатись відтворити його в образах, розширювати спектр інтересів, показати взаємодію різних напрямків народного мистецтва, спрямовувати ці знання на реалізацію своїх творчих здібностей – основне завдання гуртка.

Освітня програма реалізовується в гуртку художньо – естетичного напрямку та спрямована на вихованців віком від 5 до 18 років.

Мета програми: створення умов для творчого розвитку дитини засобами образотворчого мистецтва.

Основні завдання формують такі компетентності:

практичні - надати вміння та навички з образотворчої діяльності; сформувати художньо-практичну компетентність; готовність використовувати отриманий досвід у самостійній творчій роботі;

пізнавальні :

- сформувати потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні, професійному самовизначенні;

- сформувати розуміння зв'язку образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва, з природним і культурним середовищем життєдіяльності людини.

творчі :

- розвинути асоціативно-образне та просторове мислення, уяву, фантазію, пам'ять, художній смак і творчі здібності;

- сформувати уявлення про сутність, види та жанри образотворчого мистецтва, особливості художньо-образної мови, засвоїти основні художні прийоми і закономірності та відповідну термінологію;

соціальні :

- виховати духовні та моральні ціннісні орієнтири у сфері образотворчого мистецтва, інтерес, смак, потребу в творчості; національно-патріотичну свідомість та активну життєву позицію;

- сформувати культуру людських почуттів через сприймання творів мистецтва та безпосередньо у мистецькій діяльності;

- сформувати здатність сприймати, інтерпретувати та характеризувати твори образотворчого мистецтва, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи власні думки, судження, оцінки;

здоров'яз берігаючі:

- дотримання санітарно-гігієнічних норм, рухової активності та загартування;

- мотивація розвитку психофізичних ресурсів, зміцнення здоров'я, підтримки високої працездатності;

Навчальна програма побудована на основі програми «Образотворче мистецтво» (Вержбицька І.В.) «Схвалення для використання в позашкільних навчальних закладах»

(протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018 року, лист ІМЗО від 06.06.2018 № 22.1/12-Г-322), гуртка народної творчості (В.С. Воронкова, В.П. Мельник), навчальної програми художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти.

(Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист від 26.04.2024 – № 04-23).

Програма розрахована на п'ять років навчання:

- 1 -й рік – початковий рівень – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.
- 2-й рік – основний рівень – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.
- 3-й рік – основний рівень – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.
- 4-й рік – вищий рівень – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень
- 5-й рік – вищий рівень – 324 год. на рік, 9 год. на тиждень

Навчальна програма побудована концентричним способом, який допускає повторне вивчення тем на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Основні теми, що складають зміст програми:

1. *Композиція* - дає вихованцям можливість навчитися передавати свої ідеї та уявлення засобами образотворчого мистецтва, вчить їх користуватися графічною мовою для створення художніх образів.
2. *Історичні витоки образотворчого мистецтва* – активний засіб розвитку художньої культури вихованців, що сприяє розумінню ними змісту та сутності мистецтва, також сприяє їхньому естетичному розвитку, прищеплює інтерес і любов до мистецтва, виховує самостійність судження при оцінюванні творів. Вихованці навчаються не тільки розкривати зміст твору мистецтва, а й аналізувати його художні особливості, вміння розпізнавати засоби художньої виразності творів мистецтва.
3. *Графіка* – найбільше розповсюджений вид образотворчого мистецтва дає можливість вихованцям відображати дійсність та створювати художній образ за допомогою лаконічних образотворчих засобів (лінії, штрихи, крапки). У дітей розвиваються зорова пам'ять, вміння працювати з графічними матеріалами та постійно удосконалюється графічна техніка.
4. *Живопис* – дає вихованцям багато можливостей для саморозкриття, творчого самовтілення. У цьому розділі вивчаються основи кольорознавства; базові поняття та технічні прийоми в роботі з фарбами, які набуваються шляхом виконання етюдів та натюрмортів різної складності. У вихованців розвивається зорове сприйняття кольору в предметах, навколишньому середовищі, живописних картинах; розвивається зорова пам'ять, фантазія. Це дає можливість ефективно розвивати почуття прекрасного, формувати естетичні смаки, вміння розуміти і цінувати твори мистецтва, красу і багатство рідної природи.
5. *Декоративно-ужиткове мистецтво* – сприяє розширенню і поглибленню знань та уявлень дітей про прекрасне; виховання уміння бачити, відчувати і розуміти прекрасне. Під час занять декоративно – ужитковою діяльністю в дітей виховується емоційно-естетичне ставлення не тільки до предметів і явищ навколишнього середовища, але й до витворів декоративно-прикладного мистецтва, розвивається їх творча активність. Діти навчаються складати візерунки, пізнають закони композиції, продовжують оволодівати навичками роботи з фарбами, вивчають народну творчість, знайомляться з основами художнього конструювання, що привчає дітей до активної творчої діяльності.
6. *Скульптура* – прищеплюється інтерес до скульптури, як формообразотворення, розширюється їхнє уявлення про цей вид образотворчого мистецтва в цілому, надаються теоретичні та практичні знання. З перших занять основна увага спрямовується на оточуючу дійсність, на натуру.

Навчання у гуртку не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО- ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	2	2	4
2.	Основи композиції	4	38	42
3.	Малювання з природи та за уявою. Основи графіки та живопису	4	58	62
4.	Декоративно-прикладне мистецтво	2	54	56
5.	Основи скульптури	2	50	52
6.	Підсумок	-	2	2
	Разом	14	204	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (4 год.)

Теоретична частина. Історія гуртка, позашкільної установи, план роботи на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованця. Організаційні питання. Правила техніки безпеки.

Практична частина. Малюнок на тему: «Я зразковий пішоход».

2. Основи композиції (42 год.)

Теоретична частина. Основи композиції. Логічна будова просторового зображення. Порівняльні розміри предметів. Тематичний малюнок. Правила побудови ескізу.

Практична частина. Тематичне малювання «Пори року», «Дитячі мрії», та ін. Ілюстрування українських казок (за вибором дитини).

3. Малювання з природи та за уявою. Основи графіки та живопису (62 год.).

Теоретична частина. Види та жанри образотворчого мистецтва. Спостереження природи. Порівняння природи з її зображенням. Метод побудови форми (загальний розмір, поділ на частини, уточнення форми). Анімалістичний жанр образотворчого. Кольорознавство. Кольорове коло. Основні та додаткові кольори. Символіка кольорів.

Практична частина. мистецтва. Малювання овочів; листя різних форм, різного забарвлення; тварин (собака, кіт, кінь); дерев різних порід; птахів (синиця, півень, сова).

4. Декоративно-прикладне мистецтво (56 год.)

Теоретична частина. Поняття декоративно-ужиткового мистецтва. Зразки художньої народної творчості. Значення кольору. Композиція і візерунок. Стилзація. Засоби зображення.

Практична частина. Малювання закладки (орнамент у стрічці), квітів та листя (орнамент у колі); робота з новітніми матеріалами;

5. Основи скульптури (52 год.)

Теоретична частина. Матеріали та інструменти скульптора. Геометричні тіла (шар, куб, циліндр). Пропорції. Технологія джутикового ліплення. Виїмки та відбитки.

Практична частина. Ліплення овочів, фруктів, фігур тварин. Виготовлення виробів з застосуванням виїмок та відбитків (віночок, медальйон або інші дрібні предмети). Виготовлення посуду за мотивами трипільської кераміки у техніці джгутикового ліплення.

6. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт в навчальному кабінеті.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- види та жанри образотворчого мистецтва;
- правила застосування художніх матеріалів та приладів;
- основи композиції та різноманітні засоби зображення;
- про логічну побудову просторового зображення;
- правила побудови ескізу;
- послідовність виконання малюнка;
- кольори та кольорові сполучення;
- поняття «композиція», «пропорції», «візерунок», «стилізація»;
- елементарне поняття про скульптуру та її види, матеріали та інструменти скульптора;
- основи декоративно-ужиткового мистецтва та зразки художньої народної творчості на початковому рівні.

Вихованці мають вміти:

- спостерігати природу;
- аналізувати форму предметів, помічати спільне і відмінне в них;
- визначати композиційне рішення;
- робити ескіз;
- виготовляти вироби з застосуванням виїмок та відбитків та в техніці джгутикового ліплення.

Вихованці мають набути досвід:

- логічної побудови просторового зображення;
- втілення образів у художній формі;
- аналізу творів образотворчого мистецтва на початковому рівні.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	2	1	3
2.	Композиція	3	21	24
3.	Графіка	3	30	33
4.	Живопис	3	62	65
5.	Декоративно-прикладне мистецтво	4	50	54
6.	Скульптура	3	32	35
7.	Підсумок	-	2	
	Разом	18	198	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Зміст та завдання гуртка на навчальний рік. Особливості основного рівня навчання. Правила техніки безпеки.

Практична частина. Малюнок на тему: «Правила дорожньої безпеки».

2. Композиція (24 год.)

Теоретична частина. Закони композиції. Визначення композиційного центру. «Смисловий» або «зоровий» центр композиції. Формат і величина композиції.

Масштабність.

Практична частина. Малювання тематичних композицій («У парку», «Мій двір», «Новорічні свята», «Світ моїх захоплень», «У зоопарку», тощо). Ілюстрування дитячих оповідань (за вибором дитини).

3. Графіка (33 год.)

Теоретична частина. Аналіз та порівняння форм предметів. Спільне та відмінне в них. Складові перспективної побудови малюнку. Послідовність виконання. Допоміжні лінії. Побудова тіла людини. Пропорції.

Практична частина. Виконання вправ по малюванню статичної та динамічної фігури людини за зразками та за спостереженням. Малювання з натури дерев та квітів. Нескладний пейзаж.

4. Живопис (65 год.)

Теоретична частина. Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва. Повітряна перспектива. Ахроматичні та хроматичні кольори. Насиченість кольору.

Практична частина. Малювання природних форм; нескладних пейзажів за порами року.

5. Декоративно-ужиткове мистецтво (54 год.)

Теоретична частина. Види українського народного розпису. Особливості побудови візерунків. Декоративний образ як сприйняття краси в побуті. Ознайомлення з сучасними техніками декоративного мистецтва.

Практична частина. Малювання декоративного букету. Розпис сорочки за народними мотивами. Виготовлення листівок до свят. Ознайомлення з поняттям «писанка». Робота з новітніми матеріалами.

6. Скульптура (35 год.)

Теоретична частина. Підготовка пластичних мас (пластилін, глина, тісто, полімерна глина, тощо). Створення образу пластичними засобами. Дрібна пластика із кольорової полімерної глини.

Практична частина. Виготовлення фігур тварин. Складання композиції на довільну тему із виготовлених складових елементів (олень, птахи, лев, кабан). Фарбування виробів із пластичних мас.

7. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт в навчальному класі.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні закони композиції;
- поняття «композиційного центру», «формат», «величина», «масштабність»;
- складові перспективної побудови малюнку;
- загальні пропорції фігури та положення тіла людини під час нескладного руху;
- пейзаж як жанр образотворчого мистецтва;
- поняття «повітряна перспектива»;
- про ахроматичні та хроматичні кольори, насиченість кольору.
- види українського народного розпису та особливості побудови візерунків;
- види пластичних мас та способи їх підготовки к роботі;
- методи побудови форми.

Вихованці мають вміти

- визначати композиційний центр;
- малювати фігуру людини за зразками та за спостереженням;
- малювати з натури дерева, квітів та нескладний пейзаж;
- виконувати розпис за народними мотивами;

Вихованці мають набути досвід:

- застосування теоретичних знань про різноманітні засоби зображення;
- розробки декоративних композицій;
- створення художнього образу пластичними засобами;
- аналізу творів образотворчого мистецтва.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	2	1	3
2.	Композиція	8	30	38
3.	Графіка	6	33	39
4.	Живопис	8	59	67
5.	Декоративно-прикладне мистецтво	6	38	44
6.	Скульптура	2	20	22
7.	Підсумок	-	3	3
	Разом	32	184	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Зміст та завдання гуртка на навчальний рік. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Малюнок на тему: «Обережно, вогонь!».

2. Композиція (38 год.)

Теоретична частина. Елементарні закони і засоби перспективного зображення. Рівновага у композиції. Симетрія і асиметрія. Метричний контраст форми та розмірів.

Практична частина. Малювання тематичних композицій («Мій улюблений куточок», «Різдвяні мотиви», «Світ спорту», «Космічні мандри», тощо), ілюстрування творів українських письменників (за вибором дитини).

3. Графіка (39 год.)

Теоретична частина. Складові перспективної побудови. Передача об'єму у зображенні геометричних тіл. Градації світлотіні. Рефлекс. Фігура людини в русі.

Практична частина. Замальовки фігури людини, відкритих вікон, паркових огорож, кіосків (за спостереженням та з натури), геометричних тіл. Виконання нескладного натюрморту з натури.

4. Живопис (22 год.)

Теоретична частина. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Кольори та відтінки, локальний колір, кольорові рефлекси. Виявлення об'єму в живопису.

Практична частина. Малювання етюдів, пейзажів, нескладних натюрмортів з предметів вжитку, фігур людей в статичному положенні та в динаміці.

5. Декоративно-ужиткове мистецтво (67 год.)

Теоретична частина. Витоки мистецтва декоративного розпису. Особливості побудови візерунків у різних місцевостях України. Зразки народного мистецтва. Колір. Ритм. Ознайомлення з сучасними техніками декоративного мистецтва.

Практична частина. Малювання оздоблення рушників з використанням орнаментальних мотивів різних місцевостей. Розпис на предметах побуту. Робота з новітніми матеріалами.

6. Скульптура (22 год.)

Теоретична частина. Особливості декоративної скульптури малих форм. Декоративний тематичний рельєф. Заповнення площини. Розподіл мас на площині.

Практична частина. Ліплення рельєфу та круглої скульптури на довільну тему.

7. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- елементарні закони і засоби перспективного зображення;
- поняття «рівновага», «симетрія і асиметрія», «метричний контраст»;
- складові перспективної побудови, градації світлотіні, рефлекс та передачі об'ємності форм;
- натюрморт як жанр образотворчого мистецтва;
- про кольори та відтінки, локальний колір, кольорові рефлекси;
- витоки декоративного мистецтва, особливості побудови візерунків у різних місцевостях України;
- особливості декоративної скульптури малих форм;

-про декоративний тематичний рельєф та круглу скульптуру.

Вихованці мають вміти:

- малювати фігуру людини в русі, відкриті вікна, паркові огорожі;
- передавати об'єм у графічному зображенні геометричних тіл;
- передавати об'єм у живопису;
- малювати етюди, пейзажі, нескладні натюрморти з предметів вжитку;
- використовувати орнаментальні мотиви різних місцевостей України для декорування виробів;
- робити рельєфне зображення та круглу скульптуру.

Вихованці мають набути досвід:

- застосування на практиці отримані теоретичні знання;
- розподілу мас на площині в скульптурі;
- аналізу творів образотворчого мистецтва.

**Вищий рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Композиція	6	22	28
3.	Історичні витоки образотворчого мистецтва	6	22	28
4.	Графіка	6	34	40
5.	Живопис	6	48	54
6.	Декоративно-ужиткове мистецтво	4	38	42
7.	Скульптура	2	16	18
8.	Підсумок	-	3	3
	Разом	13	185	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Зміст та завдання роботи групи на вищому рівні навчання. Ознайомлення із планом роботи на навчальний рік. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Розробка плакату з техніки безпеки («Безпека дорожнього руху», «Пожежна безпека», тощо).

2. Композиція (28 год.)

Теоретична частина. Типи композицій (фронтальна, об'ємна, глибинно-просторова, об'ємно-просторова). Тектоніка. Семантичні засоби виразності. Поняття: знак, символ, метафора, алегорія, емблема.

Практична частина. Розробка емблеми гуртка, власного герба, медалі за успіхи в навчанні або спорті. Ілюстрування поетичних творів.

3. Історичні витoki образотворчого мистецтва (28 год.)

Теоретична частина. Модернізм. Авангард (фонізм, експресіонізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, абстракціонізм). Формалізм. Українське образотворче мистецтво, як частина світової та національної культури Віртуальні екскурсії до світових музеїв образотворчого мистецтва.

Практична частина. Замальовки виробів у стилі «модерн». Малюнок в обраному стилі «XX століття».

4. Графіка (40 год.)

Теоретична частина. Аналіз форми предметів, їх розміщення у просторі. Побудова складної об'ємної форми. Теорія тіней. Перспективна побудова та передача об'єму у зображенні гіпсової голови. Мистецтва плакату.

Практична частина. Малювання гіпсової голови, натюрмортів з 2-3-х предметів з драпіривою, меблів; пейзажів; фігури людини в інтер'єрі анімалістичних малюнків; жанрових замальовок. Створення плакату на обрану тему.

5. Живопис (54 год.)

Теоретична частина. Побутовий жанр образотворчого мистецтва. Колорит, тональність. Тональний контраст Розтяжка тону. Монохромія. Поліхромія. *Практична частина.* Малювання пейзажів, натюрмортів з 2-3 предметів з драпіривою, сучасного інтер'єру, етюдів з зображенням побутових сцен.

6. Декоративно-ужиткове мистецтво (42 год.)

Теоретична частина. Народне художнє мистецтво. Творчість народних художників. Квілінг, декупаж— нетрадиційні техніки декоративно-ужиткового мистецтва.

Практична частина. Створення декоративного панно з об'ємними елементами в техніці «квілінг» або декупаж.

7. Скульптура (18 год.)

Теоретична частина. Фігура людини. Пластична виразність. Вагові співвідношення. Полегшення форми за допомогою зйомного каркасу.

Практична частина. Ліплення фігури людини до пояса та анатомічної фігури. Створення композиції «Казкові герої»

8. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- типи композицій, про тектоніку, семантичні засоби виразності;
- поняття «знак», «символ», «метафора», «алегорія», «емблема»;
- про стилі модернізм, авангард, формалізм;
- про українське образотворче мистецтво, як частину світової та національної культури;
- теорію тіней;
- перспективну побудову та передачу об'єму у зображенні гіпсової голови;
- про мистецтво плакату;
- побутовий жанр образотворчого мистецтва;
- поняття «колорит», «тональність», «тональний контраст», «розтяжка тону», «монохромія», «поліхромія»;
- народне художнє мистецтво та творчість народних художників;
- техніки «квілінг», «декупаж»;

- пластичну анатомію, будову фігури людини.

Вихованці мають вміти:

- розробляти емблему, герб, медаль;
- аналізувати форму предметів, їх розміщення у просторі;
- будувати складні об'ємні форми;
- малювати гіпсову голову, натюрмортів з 2-3-х предметів з драпіровкою, меблів, пейзажу з натури; фігури людини в інтер'єрі;
- робити жанрові замальовки;
- створювати плакат на обрану тему;
- робити етюди з зображенням побутових сцен;
- створювати декоративне панно з об'ємними елементами;
- застосовувати технічні навички і теоретичні знання з образотворчого мистецтва;
- робити ліплення фігури людини до пояса та анатомічної фігури.

Вихованці мають набути досвід:

- застосування на практиці отримані теоретичні знання;
- передачі перспективи з використанням теорії тіней;
- аналізу творів образотворчого мистецтва романтизму та реалізму, класицизму, імпресіонізму та постімпресіонізму;

**Вищий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Усього
1.	Вступ	1	5	6
2.	Композиція	9	48	57
3.	Історичні витоки образотворчого мистецтва	15	15	30
4.	Графіка	9	48	57
5.	Живопис	9	48	57
6.	Декоративно-ужиткове мистецтво	9	48	57
7.	Скульптура	9	48	57
8.	Підсумок	-	3	3
	Разом	61	263	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. План роботи на навчальний рік. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

Практична частина. Розробка інформаційного плакату «Безпека життєдіяльності дитини».

2. Композиція (57 год.)

Теоретична частина. Оточуюча дійсність: характерне і типове. Художній пошук композиції. Образне вирішення. Єдність змісту і форми в композиції. Виразність. Узагальнення.

Практична частина. Малювання композиції на вільну тему.

Ілюстрування творів сучасних письменників.

3. Історія образотворчого мистецтва (30 год.)

Теоретична частина. Сучасне образотворче мистецтво. Поставангард (поп-арт, нео-арт, нювей, гіперреалізм, соц-арт тощо). Синтез мистецтв у створенні образів сучасності. Віртуальні екскурсії до світових музеїв образотворчого мистецтва.

Практична частина. Замальовки зразків сучасного вуличного мистецтва. Малюнок на вільну тему (стиль за вибором).

4. Графіка (57 год.)

Теоретична частина. Перспектива та світлотіньове зображення. Фігура в інтер'єрі. Мистецтво дизайну.

Практична частина. Малювання тематичного натюрморту «Мистецтво», гіпсової фігури; інтер'єру із введенням фігури людини; архітектурного пейзажу, жанрові замальовки. Створення дизайнерського проекту оформлення приміщення (святкова зала, власна кімната, тощо).

5. Живопис (57 год.)

Теоретична частина. Батальний жанр образотворчого мистецтва. Гармонія кольорів у живопису.

Практична частина. Малювання натюрморту з відбитком та натюрморту тематичного, інтер'єру за вибором; архітектурних пейзажів з натури, етюдів з зображенням батальних сцен.

6. Декоративно-ужиткове мистецтво (57 год.)

Теоретична частина. Використання народних мотивів у сучасному декорі. Синтез сучасних та традиційних технік.

Практична частина. Створення панно за власним задумом з використанням обраних декоративних технік.

7. Скульптура (57 год.)

Теоретична частина. Скульптурний портрет та його різновиди. Пропорції обличчя людини

Практична частина. Ліплення фантазійної маски. Ліплення портрету з натури. Ліплення скульптурної композиції за задумом автора.

8. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків. Виставка дитячих робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- оточуючу дійсність, відмічати спільне та відмінне;
- основи техніки живопису і технології художніх матеріалів;
- теоретичні основи перспективи, світлотіні;
- зміст понять «натура та її форма», «матеріальність – фактура – колір», «конкретні умови освітлення», «пластична виразність», «вагові відношення».
- основи композиції, єдність змісту і форми, засоби виразності;
- історію розвитку сучасного мистецтва, видатних митців та їх твори;

- про синтез мистецтв у створенні образів сучасності;
- теоретичні основи перспективи, світлотіні;
- про мистецтво дизайну та дизайнерські проекти;
- батальний жанр образотворчого мистецтва;
- основи техніки живопису і технології художніх матеріалів;
- гармонію кольорів у живопису;
- про використання народних мотивів у сучасному декорі, синтез сучасних та традиційних технік;
- теоретичні основи скульптурного портрету та його різновидів.

Вихованці мають вміти:

- технічні навички і теоретичні знання з образотворчого мистецтва;
- малювати гіпсову фігуру, інтер'єр із введенням фігури людини, архітектурного пейзажу, робити жанрові замальовки;
- зробити дизайнерський проект оформлення приміщення;
- малювати натюрморт з відбитком, архітектурний пейзаж з натури, етюди з зображенням батальних сцен;
- створювати панно з використанням засвоєних декоративних технік.

Вихованці мають набути досвід:

- аналізу творів образотворчого мистецтва;
- вивчення теорії мистецтва;
- створення жанрової композиції;
- створення скульптурного портрету;
- активного сприймання оточуючої дійсності;
- свідомого вибору засобів виявлення замислу у певній формі, кольорах та композиційній побудові.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

	Основне обладнання	Кількість
1.	Моделі об'ємні	
	Гіпсові фігури геометричних тіл (куби, кулі, піраміди, циліндри, конуси тощо)	1 компл.
	Гіпсові голови	1 компл.
	Гіпсові розетки	5 шт.
	Предмети побуту (глечики, горщики, тарілки тощо)	20 шт.
2.	Муляжі	
	Овочі	5 компл.
	Фрукти	5 компл.
3.	Інструменти	
	Пензлі різних розмірів	по 15шт.
	Ножиці побутові	15шт.
	Лінійки дерев'яні 300 мм	15шт.
	Обладнання	
	Мольберти	15шт.
	Дошки	15шт.
	Дерев'яні підрамники	15шт.
	Станки для ліплення	15шт.

	Електроприлад для розігріву воску	15шт.
	Писачки	15шт.
	Голки швейні	15шт.
	Клейовий пістолет	15 шт.
4.	Матеріали	
	Фарби акварельні	15 компл.
	Фарби гуашові	15 компл.
	Фарби акрилові	15 компл.
	Фарби для розпису тканини	15 компл.
	Фарби для розпису скла та кераміки	15 компл.
	Туш чорна	15 компл.
	Барвники анілінові	15 компл.
	Віск бджолиний	
	Вугілля для малювання	15 компл.
	Фломастери	15 компл.
	Воскові олівці	15 компл.
	Кольорові олівці	15 компл.
	Прості олівці	15 компл.
	Пластилін	15 компл.
	Глина	15 компл.
	Фоаміран	15 компл.
	Фетр	15 компл.
	Пластична маса	15 компл.
	Серветки для декупажа	15 компл.
	Заготовки для декупажа	15 компл.
	Пастель	15 компл.
	Крейда	
	Папір для акварелі 20 комп.	30 компл.
	Папір для малювання	30 компл.
	Кольоровий папір 20 комп.	15 компл.
	Кольоровий картон	15 компл.
	Клей ПВА	15шт.
5.	Спорядження екскурсійне	
	Планшет	15шт.
	Етюдник	10 шт.
6.	Друковані посібники	
	Таблиці з образотворчого мистецтва	2 компл.
	Репродукції картин сучасних художників	1 компл.
	Репродукції картин класиків	3 компл.
7.	Приладдя	
	Підставки для натури	
	Палітри пластмасові	15шт.

	Рамки різних розмірів	100шт.
	Ємності для води	15шт.
	Підставки для пензликів	15шт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамянц Р. А. Школа малювання. Крок за кроком / Р. А. Адамянц: худож. Р. Адамянц. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2009. – [76 с.] : іл.
2. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. Навчально-методичний посібник «Художні техніки у школі». Київ. 1997.
3. Артеменко С. Матеріал до уроків образотворчого мистецтва : 2-й кл. / С. Артеменко // Початк. освіта (Шк. світ). – 2013. – № 3. – Наша вкладка. Умілі рученята. – С. 6-11.
4. Асєєва М. На урок до пана Олівця та пані Фарби / М. Асєєва // Початк. шк. – 2013. – № 5. – С. 26-29.
5. Білоус О., Сташук З. Школа писанкарства. Київ. 2005.
6. Вироби з солоного тіста / автор-уклад. І. Кащенко // Початк. освіта (Шк. світ). – 2012. – № 21. – С. 1-31.
7. Данилейко К. Малюємо казку цікаву, чарівну : урок образотворчого мистецтва : 3 кл. / К. Данилейко // Початк. шк. – 2013. – № 1. – С. 45-46.
8. Деркач Л. Диво дитячої творчості / Л. Деркач // Початк. шк. – 2013. – № 4. – С. 31-33.
9. Збірник програм для гуртків художньо-естетичного, декоративно-прикладного та технічного напрямків. Хмельницький. 2004 ХОЦЕВ
10. Збірник методичних рекомендацій на допомогу керівникам гуртків. Суцвіття талантів Дніпропетровщини. МОНУ. Дніпропетровськ. Ліра. 2007
11. Задорожний В.І. Уроки образотворчого мистецтва в 1-3 класах / В.І. Задорожний, О.Я. Боровиков, - К.:Рад. шк., 1972 -152с.
12. Запаренко В. С. Енциклопедія юного художника / В. С. Запаренко. – Київ : Нац. кн. проект, 2010. – 240 с.
14. Коломієць С. В. Майстрята пензля / С. В. Коломієць // 2014. — 51-52.
15. Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо - естетичний напрям (декоративно-ужитковий та образотворчі профілі). Випуск 2.Київ 2016.
16. Носач Л. Ознайомлення з українським народним мистецтвом настінного розпису. «Гарна хата» : образотворче мистецтво. 2-й кл. / Л. Носач // Початк. освіта (Шк. світ). – 2013. – С. 11-12.
17. Програма «Образотворче мистецтво» (Вержбицька І.В.) «Схвалення для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018 року, лист ІМЗО від 06.06.2018 № 22.1/12-Г-322).
18. Художні промисли України. – К.: Мистецтво,1979
19. Юзова Г. А. Програма гуртка «Майстерня кераміки».

Програма гуртка «Дизайн одягу та інтер'єру «Креатив»»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Протягом історії свого розвитку людина намагалась прикрасити життя, зробити привабливими необхідні речі: одяг, житло, посуд, знаряддя праці. Ми вже звикли до словосполучень «дизайнерський одяг», «дизайнерські меблі», і «дизайнерський задум», які в повсякденному житті навіть не потребують додаткового роз'яснення, тому що свідчить про щось особливе, новітнє, не схоже ні на що інше і має авторську концепцію. В наш час дизайнерська діяльність увійшла до списку престижних та затребуваних видів професійної діяльності, оскільки поколіннями творчих особистостей було продемонстровані можливості дизайну в організації повсякденного життя особистості, розвитку національних культур, та масової культури сучасності в цілому. З огляду на розповсюдження та популяризацію дизайну виникає потреба у визначенні його співвідношення з ергономікою, біонікою, технологією, економікою та естетикою, які містять у собі цілісне сприйняття світу в поняттях «прекрасне», «практичне», «гармонійне» в яких втіленні пропорції образів, спорідненість форм, відчуття фактур, що є складовими предметного дизайну. У наш час дизайн має відродити «душу речей», загублену в гонитві за кількістю та дешевизною. Навчаючись у гуртку, учні ознайомлюються з різними техніками образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, експериментують, проводять проектні дослідження.

Програма побудована на основі програми конструювання та моделювання одягу художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти та науки України», лист МОН від 08.04.2016 р. №1/11-4658).

Навчальна програма реалізується в гуртках художньо-естетичного напрямку декоративно-ужиткового профілю, розрахована на вихованців віком від 8 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості в процесі опанування конструювання та моделювання одягу.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальна – ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються конструювання, моделювання та виготовлення одягу;

практична – оволодіння навичками конструювання, моделювання та виготовлення одягу;

творча – формування творчих здібностей;

соціальна – формування естетичного смаку, навиків професійного та соціального партнерства, розвиток громадсько-патріотичних почуттів.

Основним навчально-виховним завданням гуртка є розвиток творчої уяви, координації зору та рухів руками, відчуття симетрії та пропорції, естетичне сприйняття навколишнього світу. Ознайомлення з доступними для розуміння дітей професіями пов'язаними з конструюванням, моделюванням. А також вивчення та застосування на практиці технік декоративно-прикладного мистецтва (художня вишивка, бісероплетіння, макраме, ниткографія, вовняна акварель тощо).

Робота у гуртку складається з теоретичної та практичної частини.

Основою змісту теоретичної частини є вступні бесіди про зміст і завдання роботи, розкриття тем, інструктажі про послідовність та технологію виготовлення виробів.

На практичних заняттях діти виконують перші початкові технічні та вироби декору (тваринки, іграшки, браслети) згідно програми переходять до виготовлення середньої складності виробів (прикраси, аксесуари до одягу, предмети інтер'єру) та кінцевим результатом є ескізування та створення власних робіт.

Новизна навчальної програми тісно пов'язана у вивченні сучасних стилів декорування як інтер'єру так і одягу.

Основний акцент у змісті програми зроблено на виконання завдань по створенню та розробці власних ідей в поєднанні з різно - фактурними матеріалами та техніками декоративно-прикладного мистецтва.

Важливим елементом, гурткової роботи є збагачення світогляду дітей, їхніх знань про природу, розвиток естетичних почуттів, творчої активності, знання традиції українського народу та декоративного мистецтва. Таким чином, навчання є розвивальним, пізнання продуктивним, а ставлення гуртківців до занять – емоційно-позитивним, творчим, оскільки, гармонізує внутрішній стан особистості.

Навчальна програма передбачає два роки навчання:

початковий рівень, 1-й рік навчання – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.

основний рівень, 1-й рік навчання – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень.

Початковий рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Разом
1.Вступне заняття. Матеріали та інструменти.	3		3
2.Композиція та орнамент.	3	9	12
3.Основа кольорової гами.	3	9	12
4.Сучасні тенденції і стилі у дизайні інтер'єру та одягу	3	9	12
5.Нестандартні рішення. Історія виникнення та розвитку гудзика. Гудзик – це чудовий елемент для творчості.	18	60	78
6.Фантазійні квіти. Дизайн букетів. З історії букета.	3	18	21
7.Прикраси із блискавки (зіперу). Історія виникнення.	9	60	69
8.Експерсії.	6	-	6
Підсумок	3	-	3
Разом	51	165	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ(3год.)

Мета. Зміст роботи гуртка. Різновиди матеріалів. Інструменти.

Основні вимоги до якості ниток, голок, дроту.Правила з техніки безпеки при роботі з ножицями, клеями, шилом, голкою.

Організація робочого місця, санітарно-гігієнічні вимоги до процесу роботи.

2. Композиція та орнамент (12 год.)

Теоретична частина. Закони композиції. Декоративна композиція. Абстрактна композиція. Властивості композиції (симетрія, асиметрія). Орнамент геометричний,рослинний, антропоморфний.Поняття контраст, нюанс, та подібність. Гармонія та стиль.

Практична частина. Виконання творчих композицій. Виконання робіт та конкурси дитячої творчості.

3. Основи кольорової гамми (12 год.)

Теоретична частина. Теплі та холодні кольори. Поняття: фон, колір, ритмічність. Символіка, магічність і культове значення кольорів у побуті.

Практична частина. Виготовлення елементів декору згідно вивченої таблиці кольорознавства (в теплій або холодній кольоровій гамі).

4. Сучасні тенденції і стилі в дизайні інтер'єру та одязі (12 год.)

Теоретична частина. Напрями у розвитку стилів в сучасному інтер'єрі. Стилi в одязі

Практична частина. Оформлення люстерка в стилі «фентезі». Плетення поясу в стилі «барокко».

5. Нестандартні рішення (78 год.)

Теоретична частина. Історія розвитку та виникнення гудзика. Виникнення гудзика. Різновиди форм, розмірів, кількість дірочок та кольорів. Види мозаїк та аплікацій. Методи з'єднання та закріплення.

Практична частина. Декор гудзиками в інтер'єрі. Створення картин: 1) «Барви веселки» 2) «Пори року» 3) «Ключик від серця» 4) «Соняшник»

- **в побуті:** - 1) Шкільне приладдя- обкладинки для книжки «Веселий настрій» 2) Закладка для книги «Абетка» 3) Гольника «Зірочка»

- **в одязі:** - Оформлення светра « Зимові візерунки

- **у взутті:** - оздоблення домашніх туфель.

- **в аксесуарах:** - 1) Плетення намиста в техніці кільце « Біле та червоне» 2) Браслети: 1) «Літо»; 2) «Веселка»; 3) Сережки «Бджілка»;

4) Персні «Абстракція»; 5) Сумка «Захід сонця»

- **тваринки з гудзиків:** - 1) «Ведмежа коала»; 2) «Жабка»; 3) «Сонячна квітка»; 4) «Сороконіжка»

6. Фантазійні квіти. Дизайн букетів. 3 історії букета (21 год.)

Теоретична частина. Історія створення букетів (весільні, святкові, сувенірні). Підбір матеріалу за формою, кольором, відповідно до ескізу. Мистецтво створення букета. Оформлення букета.

Практична частина. Створення композиції збалансованої та контрастної. Створення симетричного або асиметричного букету. Кінцеве оздоблення виробу.

7. Прикраси із блискавки (зіперу) (69 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення. Історія виникнення блискавки. Її практичне застосування. Техніка закріплення «вперед голка», стягування та склеювання. Підбір робочого матеріалу за кольоровою гаммою.

Практична частина. Виконання брошок з блискавки: 1) «Ромашка»;

2) «Троянда з перлами»; 3) «Махаон»; 4) «Бабка»; 5) «Павич»;

Браслети із «блискавки»: 1) «Зоряний час»

Намисто із блискавки: «Клеопатра»

Персні із блискавки: «Царський», «Місячний».

8. Екскурсії (6 год.)

Теоретична частина. Відвідування художнього та краєзнавчого музеїв

Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Виставки дитячих робіт. Визначення кращих учнів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основи композиції та кольору;
- сучасні тенденції і стилі в одязі і в інтер'єрі ;

- традиційні види технік вишивки;
- правила нанизування бісеру в одну та дві нитки, плетіння вузлів «щастя» та квадратного;
- правила організації робочого місця;
- правила безпеки під час роботи з інструментами;
- інструменти та пристрої для створення фентезійних квітів, прикрас, картин.

Вихованці мають вміти та застосовувати:

- створювати мозаїчні композиції (створювати ескіз);
- створювати художній образ і застосовувати різні попередньо засвоєні ними техніки, використовуючи фактуру, форми, пластику матеріалів (гудзиків, бісеру, блискавки, дроту, пластику та інші) у виставкових роботах;
- виконувати плетіння бісерних технік в одну та дві нитки; і вузлів «щастя» та квадратного .

Вихованці мають набути досвід:

- виготовлення прикрас та предметів декору у різних техніках та різних матеріалів;
- участі у конкурсах, виставках.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Разом
1. Вступ. Матеріали та інструменти	3	-	3
2.Композиція та орнамент	3	9	12
3.Основа кольорової гами	3	9	12
4.Сучасні тенденції і стилі у дизайні інтер'єру та одягу	3	9	12
5.Нестандартні рішення. Гудзик та кольорові резинки – це чудовий елемент для творчості	3	19	22
6.Фантазійні квіти. Сучасний дизайн букетів.	3	19	22
7.Прикраси з атласної стрічки. Історія виникнення	3	19	22
8.Інтер'єрні картини. Творчі роботи в техніках: ниткографія, вовняна акварель, малюнок ватою, вітраж, мозаїка з яєчної шкарлупи, малюнок шоколадом та кавою, малюнок для спокою та натхнення.	3	30	33
9.Декор для дому. Творчі роботи в техніках: декупаж та декопач, скрабукінг та айрис-фолдінг, квілінг, оригамі та сучасна витинанка, квіти з паперу та розмовляюча коробка.	3	30	33
10.Поєднання вивчених технік в творчій роботі: вишивка бісером та стрічками на пластиковій основі, натуральна шкіра та мереживо - 3D ефекти. Текстильні відходи (аксесуари). Колекція одягу.	3	30	33
11. Конкурси, свята, виставки	-	9	9
Підсумок	3	-	3
Разом	33	183	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Зміст роботи гуртка. Різновиди матеріалів. Інструменти.

Основні вимоги до якості ниток, голок, дроту. Правила з техніки безпеки при роботі з ножицями, клеями, шилом, голкою.

Організація робочого місця, санітарно-гігієнічні вимоги до процесу роботи.

2. Композиція та орнамент (12 год.)

Теоретична частина. Закони композиції. Декоративна композиція. Абстрактна композиція. Властивості композиції (симетрія, асиметрія). Орнамент геометричний, рослинний, антропоморфний. Поняття контраст, нюанс, та подібність. Гармонія та стиль.

Практична частина. Виконання творчих композицій. Виконання робіт та конкурси дитячої творчості.

3. Основи кольорової гами (12 год.)

Теоретична частина. Теплі та холодні кольори. Поняття: фон, колір, ритмічність. Символіка, магічність і культове значення кольорів в одязі.

Практична частина. Виготовлення елементів декору згідно вивченої таблиці кольорознавства (в теплій або холодній кольоровій гамі).

4. Сучасні тенденції і стилі в дизайні інтер'єру та одязі (12 год.)

Теоретична частина. Напрями у розвитку стилів в сучасному інтер'єрі. Стилi в одязі.

Практична частина. Оформлення предметів побуту в стилі «вінтаж». Плетення поясу в стилі «бохо».

5. Нестандартні рішення (22 год.)

Теоретична частина. Історія розвитку та виникнення гудзика. Різновиди форм, розмірів, кількість дірочок та кольорів. Види плетення з кольорових резинок. Методи з'єднання та закріплення.

Практична частина. Декор гудзиками в інтер'єрі створення картин:

- в побуті: шкільне приладдя, закладка для книги, гольника;
- в одязі: оформлення віночка, обідка, светра;
- у взутті: оздоблення домашнього взуття;
- в аксесуарах: плетення намиста; кулонів, браслетів; сумок; тваринок-іграшок.

6. Фантазійні квіти. Сучасний дизайн букетів (22 год.)

Теоретична частина. Створення букетів (святкові, сувенірні). Підбір матеріалу за формою, кольором, відповідно до ескізу. Мистецтво створення букета. Оформлення букета.

Практична частина. Створення композиції збалансованої та контрастної. Створення симетричного або асиметричного букету. Кінцеве оздоблення виробу.

7. Прикраси з атласної стрічки (22 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення. Її практичне застосування. Техніка закріплення «вперед голка», стягування та склеювання. Підбір робочого матеріалу за кольоровою гамою.

Практична частина. Виконання намиста, брошок, браслетів з блискавки, атласної стрічки, фетру.

8. Інтер'єрні картини (33 год.)

Творчі роботи в техніках: ниткографія, вовняна акварель, малюнок ватую, вітраж, мозаїка з яєчної шкарлупи, малюнок шоколадом та кавою, малюнок для спокою та натхнення.

Теоретична частина. Ознайомлення з різноманітними техніками, декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва. Підбір робочого матеріалу згідно технік.

Практична частина. Виконання та оформлення картин за власним ескізом.

9. Декор для дому(33 год.)

Творчі роботи в техніках: декупаж та декопач, скрабукінг та айрис-фолдінг, квілінг, орігамі та сучасна витинанка, квіти з паперу та розмовляюча коробка.

Теоретична частина. Підбір робочого матеріалу згідно технік.

Практична частина. Виконання та застосування власних робіт у побуті

10. Поєднання вивчених технік в творчій роботі: вишивка бісером та стрічками на пластиковій основі, натуральна шкіра та мереживо - 3D ефекти. Текстильні відходи (аксесуари). Колекція одягу.(33 год.)

Теоретична частина. Повторення вивчених технік. Основи композиції.

Практична частина. Робочий ескіз, виконання робіт з різно-фактурних матеріалів.

11. Конкурси, свята, виставки (9 год.)

Практична частина. Участь у виставках і конкурсах.

Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи гуртка за рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основи композиції та кольору;
- сучасні тенденції і стилі в одязі і в інтер'єрі ;
- традиційні види технік вишивки;
- правила нанизування бісеру в одну та дві нитки та плетіння вузлів «щастя» та квадратного;
- правила організації робочого місця;
- правила безпеки під час роботи з інструментами;
- інструменти та пристрої для створення фантазійних квітів, прикрас, картин.

Вихованці мають вміти та застосовувати:

- створювати мозаїчні композиції (створювати ескіз);
- виконувати плетіння з кольорових резинок та бісерних технік в одну та дві нитки; і вузлів «щастя» квадратного, подвійного та одинарного.

Вихованці мають набути досвід:

- створення художніх образів із застосуванням попередньо засвоєних технік;
- використання різноманітних фактур, форм, матеріалів (гудзиків, бісеру, блискавки, дроту, шкіри, вовни, фетру, паперу, пластику та інші);
- участі у виставках, конкурсах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Е.А. «Декоративно – прикладне мистецтво»:Світ, Львів - 2008 р.
2. Атоманова Е. «Бісер» Ексмо- 2004 р.
3. Газета «Порадниця» №7 за 24.04.2014 р.
4. Горяева Н. А. «Перші кроки в світі мистецтва » Просвітлення- 2011 р.
5. Максименко О. А. Дизайнерська освіта – педагогічна культура діти. Мистецтво та освіта. – 2000.
6. Максименко О.А. Дизайн и діти. – Миколаїв: Євро-прес, 2000.

7. Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку: вип.2/ за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А.-К.: УДЦПО, 2016.-В.2.- 267 с.
12. Соснина Т.М. «Макраме – художнє плетення» Київ- 2005 р.
- 13.Стельмашук О. Становлення та зміст курсу «Дизайн і технології» у середній загальноосвітній школі Великої Британії: [науковий журнал] Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2009. - №2. УДК 371.132. – с.1-5.
- 14.Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості / В.П. Тименко. – К.: Педагогічна думка. 2010. – 379 с.

Програма гуртка «Виготовлення іграшок-сувенірів «Скарбничка ідей»»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Саморобні іграшки та сувеніри – це власна дитяча фантазія, яка має прояв у формі, характері, оздобленні, призначенні, у правилах гри з ними. Це відчуття причетності до процесу творення разом із впевненістю у своїх силах: придумати іграшку, виконати її, відремонтувати, якщо знадобиться, і все це самостійно та ще й за власним бажанням.

Дана програма побудована на основі навчальної програми виготовлення іграшок-сувенірів художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти (редакція Г. А. Шкура, Т. В. Биковський) (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист від 26.04.2024 – № 04-23)

Програма розрахована на вихованців віком від 5 років.

Метою навчальної програми є формування основних життєвих компетентностей особистості в процесі виготовлення іграшок-сувенірів.

Основні завдання полягають у набутті дітьми в процесі занять таких *компетентностей*:

пізнавальна – ознайомлення з історією виникнення народної іграшки, особливостями її виконання в різних регіонах України в різні історичні періоди;

практична – оволодіння технологією виготовлення різноманітних іграшок з різних за структурою та в обробці тканин, різних за складністю та призначенням ручних швів, способами оздоблення;

творча – розвиток художнього смаку, творчої уяви, фантазії, напрацювання індивідуального стилю роботи;

соціальна – виховання культури праці, дбайливого ставлення та пошани до народних традицій; професійне самовизначення; розвиток позитивних якостей особистості: працелюбності, наполегливості, відповідальності; сприяння самореалізації дитини в соціумі.

Навчальна програма передбачає 3 роки навчання:

початковий рівень, 1-й рік навчання – 216 год. на рік, 6 годин на тиждень;

основний рівень, 1-й рік навчання – 216 год. на рік, 6 годин на тиждень;

основний рівень, 2-й рік навчання – 216 год. на рік, 6 годин на тиждень.

Програма початкового рівня спрямована на ознайомлення з історією виникнення української народної іграшки, її особливостями та передбачає виготовлення іграшок за зразком. Значна увага приділяється опануванню правил роботи з тканинами, простими за структурою та обробкою, оволодінню простими ручними швами, нескладними способами оздоблення іграшок та правилам організації робочого місця.

Програма основного рівня навчання спрямована на поглиблення знань про іграшку та ускладнення завдань через поширення видів тканин, які використовуються, опанування правил поєднання кольорів і тканин різних за фактурою, урізноманітнення засобів оздоблення іграшок. Також програмою передбачається виготовлення сувенірних виробів, виготовлення іграшок-сувенірів, оволодіння техніками: валяння вовни та декупажу.

Формами роботи за цією програмою є практичні завдання, підготовка виставкових робіт, бесіди.

Програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, творчого об'єднання можуть бути внесені зміни.

**Початковий рівень, 1-й рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
1. Вступ. Українська народна іграшка.	3	-	3
2. Плaskі іграшки-сувеніри	3	24	27
3. Паперопластика	3	36	39
4. Суцільнокроєні іграшки та сувеніри	3	33	36
5. Сувенірні вироби	3	66	69
6. Виготовлення сувенірів до свят	3	24	27
7. Обереги	3	6	9
8. Екскурсії	3	-	3
9. Підсумок	3	-	3
Разом	27	189	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ. Українська народна іграшка. (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою гуртка на рік. Історія народної іграшки. Способи її створення. Демонстрація зразків саморобних іграшок.

Правила поведінки учнів під час занять і на перерві. Інструменти, матеріали та пристрої, необхідні для роботи. Правила техніки безпеки при роботі з колючими та ріжучими інструментами.

Практична частина. Українська народна іграшка.

2. Плaskі іграшки–сувеніри (27 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з правилами користування викройками (шаблонами). Найпростіші ручні шви: «уперед голку», «петельний», «строчка», «стеблівка». Лицьовий та виворітний бік тканини. Виготовлення плaskих іграшок. Підбір кольорової гами.

Практична частина. Виготовлення іграшок. Виготовлення брилків.

3. Паперопластика (39 год.)

Теоретична частина. Поняття про оригамі. Конструювання найпростіших виробів технікою оригамі, правила класичного оригамі, аплікація.

Практична частина. Створення сувенірів в техніці оригамі: „Ялинка”, „Жабка”, “Валентинка”, “Закладка”, Новорічні та Різдвяні листівки та ін.

4. Суцільнокроєні іграшки та сувеніри (36 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з правилами набивки деталей. Зметувальний шов.

Практична частина. Виготовлення іграшок з фетру та тканини: зайченя, сова, кіт, ялинка, сніговик та ін.

5. Сувенірні вироби (69 год.)

Теоретична частина. Засоби обробки фетру, фоамірану, тканини при виготовленні сувенірів. Техніка безпеки.

Практична частина. Виготовлення сувенірів: брелоків, магнітів з фетру, фоамірану та ін. Виготовлення прикрас.

6. Виготовлення сувенірів до свят (27 год.)

Теоретична частина. Вибір матеріалів, виготовлення шаблонів. Виготовлення оберегів, сувенірів.

Практична частина. Виготовлення нескладних сувенірних ляльок (народна лялька-мотанка, янгол, сніговик, курча, великодні зайці, ялинка).

7. Обереги (9 год.)

Теоретична частина. Поняття про оберег. Матеріали, інструменти, підготовка до роботи, виготовлення виробів. Техніка безпеки з інструментами.

Практична частина. Виготовлення оберегів.

8. Екскурсії (3 год.)

Теоретична частина. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

9. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи гуртка за рік. Виставка робіт гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- декоративні властивості матеріалу та його використання при виготовленні іграшки;
- історію виникнення української народної іграшки;
- особливості виготовлення креслень для іграшки;
- способи використання лекал;
- техніку та технологію виготовлення народних іграшок.

Вихованці мають уміти і застосувати:

- правильно замальовувати моделі,
- підбирати та розкрювати тканину, шкіру, хутро,
- підбирати матеріал за кольором і фактурою;
- створювати композиції.
- оздоблювати свою роботу.

Вихованці мають набути досвід:

- виготовлення іграшки та ляльки;
- виконання креслення;
- підготовки матеріалів, інструментів, лекал для виготовлення іграшок;
- створення колективних робіт;
- участі у виставках, конкурсах.

Основний рівень, 1-й рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
1. Вступ. Українська народна іграшка	3	-	3
2. Техніка валяння з вовни	3	36	39
3. Суцільнокроєні іграшки	3	30	33
4. Корисні дрібнички	3	39	42

5. Іграшки –сувеніри до календарних та сімейних свят	3	36	39
6. Напівпласкі та об’ємні іграшки з різноманітних матеріалів.	3	18	21
7. Техніка декупаж	3	30	33
8. Екскурсії	3	-	3
9. Підсумок	3	-	3
Разом	27	189	216
ЗМІСТ ПРОГРАМИ			

1. Вступ. Українська народна іграшка. (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою роботи гуртка. Інструменти та матеріали. Санітарно-гігієнічні вимоги та правила безпечної праці.

Практична частина. Організація робочого місця. Вивчення правил користування інструментами, матеріалами, обладнанням.

Практична частина . Українська народна іграшка.

2. Техніка валяння з вовни (39 год.)

Теоретична частина. Техніка безпеки з колючими та ріжучими предметами. Перша медична допомога у випадку травмування. Технологія виготовлення виробів в техніці сухого валяння (правила вколювання голки, формування виробу, накладання вовни; прийоми фіксування потрібної форми деталей, приєднання дрібних деталей до основної деталі виробу).

Практична частина. Виготовлення брошок: «Ромашки», «Божа корівка», «Метелик». Виготовлення іграшок: «Мишка», «Равлик», «Котик», «Ведмедик», «Пінгвінчик», «Зайчик» тощо.

3. Суцільнокроєні іграшки (33 год.)

Теоретична частина. Вибір і замальовка моделі іграшки в альбомі. Виконання та правильне використання викрійок-лекал (шаблонів). Прийоми раціонального розміщення лекал на тканині, обведення крейдою, вирізання, зшивання, набивка, оформлення.

Практична частина. Виготовлення суцільнокроєних іграшок.(сонечко, місяць, хмаринка, повітряний змій, сова, курча, восьминіг, папуга, змія.)

4. Корисні дрібнички (42 год.)

Теоретична частина. Демонстрація зразків, способи обробки фетру, фоамірану, а також правила користування повітряним пластелином та бісером при виготовленні сувенірів. Техніка безпеки при роботі з колючими та ріжучими інструментами.

Практична частина. Виготовлення футлярів та гаманців за запропонованими зразками та задумом гуртківців з фетру, фоамірану (пенал «паровозик», футляр для телефону, сумочка для рукоділля) іграшки з фетру .

5. Іграшки-сувеніри до календарних та сімейних свят (39 год.)

Теоретична частина. Вибір матеріалів, виготовлення шаблонів, каркасів для ляльок-сувенірів. Виготовлення оберегів, сувенірів.

Практична частина. Виготовлення нескладних сувенірних ляльок (народна лялька-мотанка, янгол, сніговик, курча, великодні зайці, чобіток-Миколайчик).

6. Напівпласкі та об’ємні іграшки з різноманітних матеріалів (21 год.)

Теоретична частина. Добір матеріалів. Замальовка моделей іграшок, виготовлення креслень, розкрій, зшивання, оформлення сувенірів.

Практична частина. Виготовлення іграшок: пташка, кіт, сова, півник, зайчик. Виготовлення іграшок з хутряних кульок: курча, рибка, каченя, гном. Іграшки на основі конусів: ялинка, мишеня, білочка тощо. Творча робота.

7.Техніка декупаж (33 год.)

Теоретична частина. Історія декупажу. Матеріали, інструменти, підготовка до роботи, виготовлення виробів, сушка, лакування. Техніка безпеки під час роботи з інструментами.

Практична частина. Декоруємо прозорі скляні поверхні, скриньки, підставки дерев'яні, диски, глиняні та фарфорові вироби. Творча робота.

8.Екскурсії (3 год.)

Теоретична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

9. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи за рік. Організація виставки робіт вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- українські національні традиції;
- історію народної іграшки;
- основні властивості кольорів;
- орнамент, його різновиди;
- принципи розкрою деталей;
- способи збільшення та зменшення малюнка та способи використання лекал;
- властивості різних текстильних матеріалів які використовуються для виготовлення іграшок;
- поняття про теплі та холодні кольори;
- способи з'єднання тканин;
- види декоративного оздоблення виробів;
- прийоми в'язання гачком;
- умовні позначення на схемах;
- інструменти для ручної праці;
- правила техніки безпеки при роботі з колючими та ріжучими інструментами.

Вихованці мають вміти та застосовувати:

- підбирати для іграшок-сувенірів тканини за фактурою і кольором;
- виконувати ручні та машинні шви;
- виконувати збільшення й зменшення малюнка по клітинках;
- виконувати і користуватись кресленнями;
- виконувати ескіз сувеніра;
- виготовляти шаблони деталей іграшки;
- виконувати розкрій, зметування;
- зшивати основу і деталі наповнювати форму;
- оздоблювати іграшку;
- виготовляти оздоблювальні елементи;
- добирати пряжу та гачок для в'язання сувенірів;
- читати і записувати схеми узорів.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання прийомів різних швів;
- виконання найпростіших способів валяння з вовни;
- підбору матеріалів та інструментів;
- виготовлення лекал із картону.

**Основний рівень, 2-й рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичні	Практичні	Усього
1. Вступ. Українська народна іграшка.	3	-	3
2. Загальні відомості про тканини. Ручні шви. Елементи вишивки.	3	18	21
3. Суцільнокроєні іграшки	3	27	30
4. Корисні дрібнички	3	39	42
5. Техніка валяння з вовни	3	45	48
6. Напівпласкі та об'ємні іграшки з різноманітних матеріалів.	3	33	36
7. Техніка декупаж	3	27	30
8. Екскурсії	3	-	3
9. Підсумок	3	-	3
Разом	27	189	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ. Українська народна іграшка. (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою роботи гуртка. Інструменти та матеріали. Санітарно-гігієнічні вимоги і правила безпечної праці.

Практична частина. Організація робочого місця. Вивчення правил користування інструментами, матеріалами, обладнанням.

Практична частина. Українська народна іграшка.

2. Загальні відомості про тканини. Ручні шви. Елементи вишивки (21 год.)

Теоретична частина. Види волокон та їх походження. Види тканин. Застосування та призначення тканин. Правила виконання ручних робіт. Ручні шви «уперед голку», «петельний», «через край»(навкісний).

Практична частина. Добір тканин залежно від волокнистого складу, товщини, цупкості для пошиття іграшок; поєднання тканин. Виконання зразків ручних швів.

3. Суцільнокроєні іграшки (30 год.)

Теоретична частина. Вибір і замальовка моделі іграшки в альбомі. Виконання та правильне використання викройок-лекал (шаблонів). Прийоми раціонального розміщення лекал на тканині, обведення крейдою, вирізання, зшивання, набивка, оформлення.

Практична частина. Виготовлення суцільнокроєних іграшок.(сонечко, місяць, хмаринка, повітряний змій, сова, курча, восьминіг, папуга, змія.)

4. Корисні дрібнички (42 год.)

Теоретична частина. Демонстрація зразків, способи обробки фетру, фоамірану, а також правила користування повітряним пластилином та бісером при виготовленні сувенірів. Техніка безпеки під час роботи з колючими та ріжучими інструментами.

Практична частина. Виготовлення футлярів та гаманців з фетру і фоамірану за запропонованими зразками та задумом вихованців (пенал «паровозик», футляр для телефону, сумочка для рукоділля), іграшок з фетру .

5. Техніка валяння з вовни (48 год.)

Теоретична частина. Техніка безпеки з колючими та ріжучими предметами. Перша медична допомога у випадку травмування. Технологія виготовлення виробів в техніці сухого валяння (правила вколювання голки, формування виробу, накладання вовни; прийоми фіксування потрібної форми деталей, приєднання дрібних деталей до основної деталі виробу).

Практична частина. Виготовлення брелоків «Божа корівка», «Метелик». Виготовлення іграшок: «Мишка», «Равлик», «Котик», «Ведмедик», «Пінгвінчик», «Зайчик», «Яблучко» тощо. Валяння картин з вовни у техніці сухого та мокрого валяння.

6. Напівпласкі та об'ємні іграшки з різноманітних матеріалів (36 год.)

Теоретична частина. Добір матеріалів. Замальовка моделей іграшок, виготовлення креслень, розкрій, зшивання, оформлення сувенірів.

Практична частина. Виготовлення іграшок: пташка, кіт та кішка, сонечко, півник, зайчик. Виготовлення іграшок з хутряних кульок: курча, рибка, каченя, капітошка. Іграшки на основі конусів: мишеня, снігуронька, білочка. Творча робота.

7. Техніка декупажу (30 год.)

Теоретична частина. Історія декупажу. Матеріали, інструменти, підготовка до роботи, виготовлення виробів, сушка, лакування. Техніка безпеки під час роботи з інструментами.

Практична частина. Декоруємо прозорі скляні поверхні, скриньки, підставки дерев'яні, диски, глиняні та фарфорові вироби. Творча робота.

8. Екскурсії (3 год.)

Теоретична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

9. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підведення підсумків роботи за рік. Організація виставки робіт вихованців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- українські національні традиції;
- історію народної іграшки;
- основні властивості кольорів;
- орнамент, його різновиди;
- принципи розкрою деталей;
- способи збільшення та зменшення малюнка та способи використання лекал;
- властивості різних текстильних матеріалів які використовуються для виготовлення іграшок;
- способи з'єднання тканин;
- види декоративного оздоблення виробів;
- інструменти для ручної праці;
- правила техніки безпеки при роботі з колючими та ріжучими інструментами;

- технологію виконання виробів технікою сухого валяння(правила вколювання голки, формування виробу, накладання вовни; прийоми фіксування потрібної форми деталей, приєднання дрібних деталей до основної деталі виробу).

Вихованці мають вміти та застосовувати:

- підбирати для іграшок-сувенірів тканини за фактурою і кольором;
- виконувати ручні та машинні шви;
- виконувати збільшення й зменшення малюнка по клітинках;
- виконувати і користуватись кресленнями;
- виконувати ескіз сувеніра;
- виготовляти шаблони деталей іграшки;
- виконувати розкрій, зметування;
- зшивати основу і деталі наповнювати форму;
- оздоблювати іграшку;
- виготовляти оздоблювальні елементи;
- добирати пряжу та гачок для в'язання сувенірів;
- читати і записувати схеми узорів
- виготовляти вироби методом мокрого і сухого валяння.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання прийомів використання різних швів;
- підбору матеріалів та інструментів;
- виготовлення лекал із картону;
- виконання найпростіших способів валяння з вовни;
- виготовлення виробу з використанням шаблону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гільман Р.А. Голка і нитка в умілих руках. М., 1993.
2. Данченко Л.О. Народна іграшка / Л.О. Данченко. – К.: Мистецтво, 1993.
3. Качкан В. А. Жива глина: мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. / В. А. Качкан // Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. – Опішне: Укр. народознавство, 1994. – 232 с.
4. Лащук Ю. Покутська кераміка / Ю. Лащук. – Опішне: Укр. народознавство, 1998. – 160 с.
5. Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку: вип. 2 / за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А. – К.: УДЦПО, 2016. – В. 2.
6. Русаков Н.М. Ліплення в початкових класах: посіб. для вчителя / Н.М. Русаков. – К., 1980.

Додаток В
(обов'язковий)

Лист оцінювання

Показники	Оцінка за 5-бальною шкалою				
Відповідність змістового наповнення програми меті розвитку естетичного смаку старшокласників.					
Науковий та художній рівень змісту програми.					
Актуальність та новизна (поєднання традиційного народного мистецтва із сучасним дизайном).					
Інтегрованість (взаємозв'язок між темами для досягнення цілісного результату).					
Систематичність та структурованість викладу навчального матеріалу.					
Доцільність методів навчання.					
Відповідність змісту віковим особливостям старшокласників.					
Практична значущість (можливість застосування отриманих навичок у побуті та майбутній професії).					

Дата

Підпис

Ім'я ПРІЗВИЩЕ експерта